

ታሪካዊ ተጻብኦ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ንኤርትራ እንታይ'ዩ ዕላማኡ?

ዶ/ር ኣሕመድ ሓሰን ድሕሊ

ባይቶ ሰብኣዊ መሰላት ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብ27 ሰነ 2014 ዘቆሞ ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ኣብ ኤርትራ ንዓመት ምሉእ ዘካየዱ 484 ገጻት ዝሓዘ ውጹእ ሓሶትን ኣጸላምን ጸብጸቡ ብ8 ሰነ 2015 ኣቕሪቡ። እዚ ጸብጸብ'ዚ ድማ ብ23 ሰነ 2015 ናብ ባይቶ ሰብኣዊ መሰላት ኣብ ጄነቫ ቀሪቡ።

እቲ ጸብጸብ ኣብ መእተዊኡ ጥንታዊ ታሪኽ ኤርትራ ብምጥቃስ፡ 5000 ቅድሚ ልደተ ክርስቶስ ዕድመ ዘለዎ ናይ ሕርሻ ቅርሲታት ከም ዘሎ ብምምልካት፡ ኤርትራ 25 ዘመን ቅድሚ ልደተ ክርስቶስ ብፎርዖናውያን ምስሪ መሬት ቡንት ተባሂላ ትግለጽ ምንባራ የረድእ። ኣብዚ ንዓና ዘገድሰና ግን እቲ ኮምሽን ናብቲ ኣቀዲሙ ዝወጠኖ ዕላማ ንምብጻሕ ኣብ ጸብጸቡ ብመደብ ኮነ ኢሉ ነቲ ኣብ ዓለም ዝተሰነደ ታሪካዊ ሓቂታት ንምጥምዛዝ ዝተጠቐመሉ ኣነዋሪ ኣገባባት ምብራህ እዩ። እዚ ድማ ኣብ ኣርካይቭ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ንባዕሉ ተዓቂቡ ዘሎ እዩ። ኣብ ኤርትራ ንህዝቢ ታሪካዊ፡ ፖለቲካዊ፡ ማሕበራዊ፡ ቍጠባውን ባህላውን ሽግራት ዝፈጠረ ዓብይቲ ታሪካውን ፖለቲካውን ፍጻመታት ኣጋጢሞም እዮም። ብሰንኩ ከኣ ህዝቢ ኤርትራ ንፍርቂ ዘመን (1941-1991) ምሉእ ዝኣክል ፖለቲካውን ዕጥቃውን ቃልሲ ብምክያድ ልዕሊ 65 ሺሕ ብሉጻት ደቁ መስዋእቲ ብምኽፋል ናጽነቱ ጨቢጡ። ሃገረ ኤርትራ ናይቲ ዝሓለፈ ሕሱም ታሪኽ ኣሰር ካብ ሱሩ ብምምሓው ኣብ ኩሉ መዳያት ፖለቲካዊ፡ ቍጠባዊ፡ ማሕበራውን ባህላውን ትንሳኤ ንምርግጋጽ ኣብ ውሽጢ ዘይምቹእ ዘባውን ኣህጉራውን ኩነታት ንርብዒ ዘመን ዝኣክል ዘይተሓለለ ጸዕሪ ተካይድኳ እንተላ፡ እቶም ትማሊ ግዳይ መግዛእቲን ሕሰምን ዝገበርዎ ዓብይቲ ፖለቲካውያን ሓይልታትን ኣህጉራውያን ትካላትን ኣንጻር ህዝቢን መሬትን ኤርትራ ተጻባኢ ፖሊሲታቶም ንምዕዋት ገና ንውድብ ሕቡራት ሃገራትን ትካላቱን ከም መሳርሒ ይጥቀምሉ ኣለዉ።

መርገጺን ምክንያታትን ፍልይቲ ተጣባቂት ሰብአዊ መሰላት ኣብ ኤርትራ ሺላ ኪታሮት፡ ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ኣብ ኤርትራን ባይቶ ሰብአዊ መሰላትን ድማ ካብ'ቲ ተቆጻጻሪ ጉጅለ ሶማልን ኤርትራን፡ ኮሚተ እገዳታትን ባይቶ ጸጥታን ኣብ ኤርትራ ዝኸተልዎ መርገጺታት ፈሊኻ ዝርአ ኣይኮነን። ምክንያቱ እዞም ኩሎም ዝተጠቓሱ ኣህጉራውያን ትካላት መሳርሒ ምምሕዳር ኣሜሪካ ስለዝኾኑ ኣብ ዝኾነ ቦታን ግዜን ኣንጻር'ቲ ክሃርሞ ዝደልዮ ወገን ዝጥቀሙዎ ዕጥቁ እዮም። ስለዚ ከኣ ካብ መጀመርታ ክሳብ ሕጂ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣንጻር ህዝቢ ኤርትራ ዝተኸተሎ ታሪኻዊ ተጻብኦ ብሓጺር ምቕራብ ኣገዳሲ ይኸውን። ከም ዝፍለጥ እቲ ባይቶ ጸጥታ ብ23 ታሕሳስ 2009 ዘሕለፎ ውሳኔ ቁጽሪ 1907 ከምኡ ድማ ብ5 ታሕሳስ 2011 ዝሕለፎ ውሳኔ ቁጽሪ 2023 ኣብ ዕጹው መገዲ ምስ በጽሐን እቲ ኣንጻር ኤርትራ ዝቀረበ ናይ ሓሶት ክሲታት ምስ ፈሸለንዮ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብመገዲ ባይቶ ሰብአዊ መሰላት ብ6 ሓምለ 2012 ፍልይቲ ተጣባቂት ሰብአዊ መሰላት ኣብ ኤርትራ መዚዙ። እቲ ዓማጺ ናይ እገዳ ውሳኔ ድማ ብሓይሊን ድሌትን ምምሕዳር ኣሜሪካ ጥራይ'ዩ ዝቅጽል ዘሎ።

ሚኒስትሪ ጉዳያት ወጻኢ ኢትዮጵያ ብለካቲት 2014 ናብ ኢምባሲታቱን ቆንስላቱን ኣብ ዝሰደዱ ዘዋሪ መልእኽቲ፡ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ እገዳ ንምሕላፍ ዝሓገዘ መርትዖታት ድሕሪ ምፍሻሉ ውሳኔ እገዳ ከይልዓል ዘለዎ ስግኣት ብምምልካት፡ ሕቡራት መንግስታት ኣሜሪካ ኣብ መርገጺኣ ጸኒዓ ካብ ሃለወት ግን ዘሰክፍ ጉዳይ ክህሉ ከምዘይክእል ጠቂሱ፡ ውሳኔታት እገዳ ቁጽሪ 1907ን 2023ን ከይፈርሱ ግን ኣበርቲዖም ክሰርሑ ከምዘለዎም ምሕባሩ ይዝከር።

እንሆ ድማ ሎሚ ምምሕዳር ኣሜሪካ ጠመተ ኣባላት ባይቶ ጸጥታ ካብ ውሳኔ እገዳ ንምጥዋይ፡ “ሰብአዊ መሰላት ኣብ ኤርትራ” ብዝብል ፍሉይ ስያመ ሓደ ዓመት ምሉእ ዝወሰደ ናይ ሓሶት ጠቀነታት ምሃዙ ይርከብ። ዕላማ ምምሕዳር ኣሜሪካ ንኤርትራ ኣብ ዝርዝር'ተን “ፍሹላት ሃገራት” ዝብለን ንምእታው ምጂኑ ድማ ርዱእ እዩ። እተን ኣሜሪካ “ፍሹላት” እትብለን ሃገራት ድማ ባዕላ ብቀጥታ ብምእታው ወይ መገዲ ወኪላታ ሓዊ ዝኸዓወትለን እየን። ናይ'ዚ ጭቡጥ ኣብነት ከኣ ከም ኣፍጋኒስታን፡ ዒራቕ፡ ሶርያ፡ ሊብያን የመንን ክጥቀሳ ይኸእላ። እቲ ጉዳይ ድማ ገና ዝቅጽል ዘሎ እዩ። እዞን ሎሚ ካብ ዓቕመን ንላዕሊ ተራ ንምጽዋት መሳርሒ ኮይነን ዘለዎ ሃገራትውን እተንኸና ይንዋሕ ይሕጸር ክግምጠለን ምጂኑ ክፈልግ ኣለወን። ምክንያቱ ኣብ መጨረሻ እቲ ጉዳይ ናይ ግዜን ቀዳምነታትን ጥራይ እዩ።

ኣብ ርእሰ ነገር ንምምላስ፡ ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ኣብ ኤርትራ ነቲ ዘቕረበ ናይ ሓሶት ጸብጻብ ኣብ ምድላው ዝተጠቓመሉ ኣገባባት ጠቂስና ኔርና። ካብ'ዚ ቀጺልና ድማ ኣብ'ቲ ዝቀረበ ጸብጻብ ብምምርኳስ ጭቡጥ መርትዖታትን ነቲ ብምርሳዕ ዘይኮነስ ኮነ ኢሉ ነቲ ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ኤርትራ ብፋሽስታዊት ኢጣልያ፡ ብሪጣንያን ሕቡራት መንግስታት ኣሜሪካን ዝተፈጸመ ታሪኻውን ፖለቲካውን ገበናት ከም ዝርሳዕ ንምግባር ዝተኸተልዎ ሜላ ዘቃልዕ ሓቂታትን ከነቅርብ ኢና። ኢጣልያ ብመሰረት'ቲ ብ10 ለካቲት 1947 ዝተኸተመ ስምምዕ ሰላም ፓሪስ ኣብ ኣፍሪቃ ዝርከባ ግዝእታታ ምስ ለቀቀት ሊብያን ሶማልን ናጽነተን ክረኽባ ከለዎ፡ ኤርትራ ግን ምምሕዳር ኣሜሪካ ፍትሓዊ መሰል ርእሰ ውሳኔ ህዝቢ ኤርትራ ንምጉዕጻጽ ኣብ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብዝተኸተሎ

አሉታዊ ተራ ተሐሪማ።

ቀዳማይ፡- ታሪኽ ኢጣልያ ኣብ ኤርትራ

ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ኣብ ጸብጻቡ ገጽ 21፡ ፋሽስታዊት ኢጣልያ ኣብ እዋን ስርዓት ሞሶሊኒ ኣብ ኤርትራ ልምዓታዊ ፕሮጀክቲታት ከምዘካየደ ክጠቅስ ከሎ፡ ግዝኣታቱ ንምስፋሕ ዘካየደ ልምዓታዊ ፕሮጀክቲታት ኣፍራዬ ኤርትራዊ ዓቕሚ ካብ መጠን ንላዕሊ ከም ዝተመዘመዘን መግዛእታዊ ስርዓቱ ንምስፋሕ ንመንእሰያት ኤርትራ ኣብ ዝወልዖ ኩነት ይሸምም ምንባሩን ክሳብ'ቲ ኣብ 1941 ዝሰዓር ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ኤርትራ ዝተኸተሎ ዘስካሕክሕ ዓሌታዊ ኣፈላላዩን ግን ዋላ ንምልክት'ውን ኣይጠቀሶን። እቲ ጉዳይ ሰብአዊ መሰል ህዝቢ ኤርትራ ዝምልከት ድዩ ዋላስ ኣብ ሰብአዊ መሰላት'ውን ድርብ መለኪዒታት ኣሎዩ? እዚ ጸብጻብ'ዚ ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት፡ ካብ'ቲ ኣብ ሰላምን ርግኣትን ልምዓትን ዝተሰረተ ፖለቲካዊ፡ ቊጠባዊ፡ ማሕበራውን ባህላውን መሰል ህዝብታት ዝረሓቀ ውጹእ መሳርሒ ኣጀንዳ ምምሕዳር ኣሜሪካ ኣብ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ምዃኑ ዘቃልዕ እዩ ነይሩ።

ካልኣይ፡- መጉዚትነት ብሪጣንያ ኣብ ኤርትራ

ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት፡ ነቲ ካብ 1941-1951 ንዓሰርተ ዓመታት ዝቀጸለ ሞግዚትነት ብሪጣንያ ኣብ ኤርትራ ክገልጽ ከሎ፡ ሰበ ስልጣን ብሪጣንያ ብዙሕ ፋብሪካታትን ትሕተ ቅርጺን ኤርትራ ከም ዘዕነዉ'ኳ እንተ ጠቀሰ፡ ዕላማ ፖሊሲ ብሪጣንያ እንታይ ምንባሩ ግን ነቲ ኤርትራ ብቊጠባ ናጻ ሃገር ክትከውን ብቅዓት ዮብላን ዝብል ምጉታ ክዉን ንምግባርን መሰል ርእስ ውሳኔ ህዝቢ ኤርትራ ንምኹላፍን ኮነ ኢላ ዝፈጸመቶ ምዃና ቅንጣብ ኣይተዛረበን። እቲ ብብሪጣንያን ኣሜሪካን ዝተሰገዐ ቊጠባዊ ምጉት ድማ ሓደ ካብ'ቲ ኣንጻር ኤርትራ ዝካየድ ዝነበረ ታሪኻውን ፖለቲካውን ውዲታት ምንባሩ ይፍለጥ። ብተወሳኺ ነቲ ብሪጣንያ ንኤርትራውያን ንፋሽስታዊ ስርዓት ኢጣልያ ንምውዳቅ ተራኣም እንተ ድኣ ተጻዊቶም ካብ ዕብላላ ፋሽስትነት ሓራ ከም ዝወጹን ናጽነቶም ከም ዝተኸቡን ዝኣተወትሎም መብጽዓ ከምዝጠለመትን እቲ ድሒሩ ዝተፈጸመ ብኣንጻሩ ምንባሩን ጸብጻብ ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ኣይጠቀሶን።

- 1- ብሪጣንያ ንናጽነታዊ ጠለብ ህዝቢ ኤርትራ ብኣጋኡ ንምብርዓን ንልዕልን ትሕትን ቊጠባ ኤርትራ ብምዕናዋን ንናይ መራኽቢታትን መጓዝዓያን መሳርሒታት ናብ ጎረባብቲ ሃገራትን ናብ ሃገራት ኤስያን ብምሻጣን ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ኤርትራ ታሪኻውን ፖለቲካውን ገበን ፈጺማ እያ።
- 2- ብሪጣንያ ብመገዲ ቀዳማይ ሚኒስተራ ውንስቶን ቸርችል ምስ ፕረዚደንት ኣሜሪካ ነበር ፍራንክሊን ርዘቮልት ኮይኖም ታሪኻውን ፖለቲካውን ርእስ ውሳኔ መሰል ህዝቢ ኤርትራ ንምግሃስ እማመ ፈጸራላዊ ውዕል ጠጂኦም። ኩሉ ዝውንንዎ ፖለቲካዊ፡ ቊጠባዊ፡ ዲፕሎማሲያውን ወተሃደራውን ጽልዋ ተጠቂሞም ድማ ብ2 ታሕሳስ 1950 ብቁጽሪ 390(ሀ)5 ዝፍለጥ ውሳኔ ብመገዲ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብምሕላፍ ንኤርትራ ምስ ኢትዮጵያ ብፈደረሽን ከም እትቁረን ገይሮማ።

አብ'ቲ ግዜ'ቲ ሚኒስትር ጉዳያት ወጻኢ አሜሪካ ዝነበረ ጆን ፍስተር ዳላስ ከይሓፈረ ብ12 መስከረም 1952 ብዛዕባ'ቲ ምምሕዳር አሜሪካ ብመገዲ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዘሕለፎ ፈደራላዊ ውሳኔ ኣብ ዝሃበ መግለጺ፡ “ብሕጋዊ ዓይኒ ርእይቶ ህዝቢ ኤርትራ ግድን ኣብ ግምት ከአቱ ነይሩዎ፡ እንተኾነ ግን እስትራተጂያዊ ረብሓታት አሜሪካ ኣብ ቀይሕ ባሕሪን ኣህጉራዊ ሰላምን ጸጥታን ንምውሓስን ንኤርትራ ምስ መሓዛና ኢትዮጵያ ከንቆርና ኣገዲዲና” ክብል ገሊጹ ነይሩ። እዚ ድማ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ውሳኔታት አሜሪካ ንምሕላፍን ንምትግባርን ከም መሳርሒ ዘገልግል ጥራይ ምዃኑ'ዩ ዘረድእ። ውሳኔ ፈደራላዊ ሕብረት ዓመት ከይመልእ እንከሎ ድማ ብ22 ግንቦት 1953 ኣብ መንጎ አሜሪካን ኢትዮጵያን ብዝተበጸሐ ወተሃደራዊ ስምምዕ፡ አሜሪካ ን25 ዓመታት ዝቅጽል ኣብ ኣስመራ፡ ወደባት ምጽዋዕን ዓሰብን ወተሃደራዊ መደብራት ከተቅውም ክኢላ።

ሳልሳይ፡- ፈደራልዊ መድረኽ ኤርትራን ኢትዮጵያን

ጸብጻብ ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት፡ መንግስቲ ኢትዮጵያ ቅድሚ ብ14 ሕዳር 1962 ቢይናዊ ስጉምቲ ብምውሳድ ንፈደራላዊ ውዕል ምፍራሱን ንኤርትራ ናብ ኢትዮጵያ ምጽንባሩን ንፈደራላዊ ውሳኔ ንምፍራስ ካብ መጀመርታ ትግባረ'ቲ ስምምዕ 12 መስከረም 1952 ኣትሒዙ ዝወሰዶ ስጉምቲታት ከም ቁጽጻር ፖለቲካዊ ንጥፊታት፡ ምስግዳድ ቋንቋ ኣምሓርኛ፡ ምፍራስ ፓርላማን ጠቂሱ፡ ንኢድማታት ተማሃሮ ኣብ 1957፡ ምንቅስቃስ ሰራሕተኛታት ኣብ 1958፡ ምምስራት ምንቅስቃስ ሓርነት ኤርትራ ኣብ 1958 ብምምልካት ጥራይ'ዩ ሓሊፉዎ። ነቲ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብሓላፍነት ዝሕተተሉ መሰረታዊ ጉዳያት ግን ኣይጠቀሱን። ገለ ካብኡ

- 1- ንጉሳዊ ስርዓት ኢትዮጵያ ፈደራላዊ ውዕል ንኸኸብር፡ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ነቲ ውዕል ንምሕላው ብዝተዋህበ ሓላፍነት ከስገድዶ ዝኸእል'ኳ እንተኾነ ኣብ ልዕሊኡ ግን ዋላ ሓንቲ ስጉምቲ ክወስድ ኣይከኣለን።
- 2- መንግስቲ ኢትዮጵያ ውድብ ሕቡራት ሃገራት እናረአየን እናሰምዐን ንሃገራውያን መራሕቲ ኤርትራ ጥርዓን ህዝቢ ኤርትራ ናብ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ንኸየስምዑ ንመገሻታቶም ናብ ኒውዮርክ ከልኪሉዎ። ሃገራዊ መራሒ ዓብደልቃድር ከበረ ናብ መጋባእያ ሓፈሻዊ ባይቶ ውድብ ሕቡራት ሃገራት መደረ ንምስማዕ ካብ ኣስመራ ክብገስ እናተዳለወ ከሎ፡ ብ27 መጋቢት 1949 ቀቲሎምዎ። ሃገራዊ መራሒ ወልደአብ ወልደማርያምውን ብዝተኸተሎ ዘይክማህ ሃገራዊ መርገጺ ብኢትዮጵያ ሸውዓተ ግዜ ፈተነ ቅትለት ተኻይድሉ። ሓደ ካብቶም ውሑዳት ናጽነት ኤርትራ ክርእዩ ዕድል ዝረኸቡ ቀዳሞት ሃገራውያን መራሕቲ ከኣ እዮ።
- 3- ገለ ሃገራውያን መራሕቲ ናብ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብምኻድ ስርዓት ኢትዮጵያ ንትሕዝቶን መንፈስን ፈደራላዊ ውዕል ይግህስ ከምዘሎን ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ልዕሊ ኢትዮጵያ ፖለቲካዊ ሓላፍነቱ ክጥቀም ከም ዝግባእን ዘዘኻኸር ጥርዓን ህዝቢ ኤርትራ ኣስሚዖም። እንተኾነ ግን ሰማዒ እዝኒ ኣይረኸቡን። ኣብ'ቲ እዋንቲ 1949 ሃገራዊ መራሒ ኢብራሂም ሱልጣን ኣብ ሓፈሻዊ ባይቶ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ዘሰምዖ መደረ፡ “ህዝቢ ኤርትራ ዝኾነ ዓይነት መግዛእቲ ጸሊም ይኹን ጸዕዳ ፍጹም ከም ዘይቅበል ጠቂሱ፡ ውሳኔኹም መንነትና ንምዕቃብን ናጽነትና ንምርካብን ናብ ቃልሲ ዝደፍኣና እንተ ድኣ ኮይኑ፡ ንስኹም ኣባላት ውድብ ሕቡራት ሃገራት ናይ'ቲ ኣብ ምብራቕ ኣፍሪቃ ዝውላዕ ኩናት ሓላፍነት ክትስከሙ ኢኹም” ክብል ሓቢሩ።

መደረገ ሃገራዊ መራሒ ስማዲ እዝኒ ስለዘይረኸበ ከአ፡ ቁጥዑ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ባሕቲ መስከረም 1961 ዕጥቃዊ ሰውራ ወሊዑ። ድሕቲ 30 ዓመት መሪርን ነዊሕን ተጋድሎ ድማ ህዝቢ ኤርትራ ክቡር መስዋእቲ ብምክፋል ብ24 ግንቦት 1991 ንመግዛእታዊ ሓይሊ ካብ ገጽ ምድሪ ኤርትራ ድሕሪ ምጽራጉ፡ ብ24 ግንቦት 1993 ኣብ ዘካየዱ ናጻን ርትዓውን ረፈረንደም 99.8 እወ ንናጽነት ብምድማጽ ናይ መጨረስታ ታሪኻውን ፖለቲካውን ምርጫኡ ንዓለም ኣረጋጊጹ።

ራብዓይ፡- መድረኽ ብረታዊ ቃልሲ

ጸብጻብ ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት መድረኽ ዕጥቃዊ ቃልሲ ኤርትራ ካብ'ቲ ብባሕቲ መስከረም 1961 ብመሪሕነት ስዉእ ሓምድ እድሪስ ዓዋተ ዝተወልዓሉ ክሳብ'ቲ ብመሪሕነት ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣፈወርቂ ብ24 ግንቦት 1991 ብዓወት ዝተዛዘመሉ ኣብ ውሽጢ'ቲ ዝሓለፈ 30 ዓመታት ሓርነታዊ ቃልሲ ብኢትዮጵያ ኣብ እዋን ንጉሳዊ ስርዓት ሃይለ ስላሴ ካብ 1967 ጀሚሩ ብሓገዝ ኣሜሪካን እስራኤልን ዝተፈጸመ መሬት ናይ ምብዳም ፖሊሲ ብምጥቃስ ኢትዮጵያ ንጹሃት ዜጋታት ኣብ ምቅታል፡ ዓድታት ኣብ ምንዳድ፡ እንስሳታት ኣብ ምጽናትን ዒላታት ማይ ኣብ ምምራዝን ከም ዝቀጸለት ይሕብር። ኢትዮጵያ ንባዕላ “መሬት ኤርትራ'ምበር ህዝባ ኣየድልየናንዮ፡ ዓሳ ንምጥፋእ ባሕሪ ምንጻፍ ከም ዘድሊ ሰውራ ንምጥፋእ ድማ ህዝቢ ኤርትራ ምጥፋእ'ዩ” ትብል ነይራ እያ። ብሰንኩ ከአ ኣሸሓት ኤርትራውያን ኣብ ውሽጢ ሃገሮም ክመዛበሉ ከለዉ፡ ካልኣት ኣምኣት ኣሸሓት ድማ ሃገሮም ገዲፎም ናብ ጎረባብቲ ሃገራትን ስግር ባሕርታትን ክስደዱ ተቀሲቦም።

መራሕቲ ሰውራ ኤርትራ፡ ውድብ ሕቡራት ሃገራት በቲ ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ኤርትራ ዝወረደ ኣደራዕ ጃምላዊ ህልቂትን ማእሰርትን ዕንወትን ምግሃስ ሰብአዊ መሰልን ምፍራስ ናይ'ቲ ኣብ 1952 ዝወጸ ፈደራላዊ ውዕልን ምዕምጻጽ ኤርትራ ኣብ ትሕቲ ምሉእ መግዛእቲ ኢትዮጵያን ሓላፍነቱ ክስከም ዘዘኻኸር ተደጋጋሚ መመረንደም'ኳ እንተ ሰደዱ፡ ስማዲ ኣይረኸቡን። ውድብ ሕቡራት ሃገራት ናይ'ቲ ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ኤርትራ ዝተፈጸመ በደል ቀዳማይ ተሓታቲ'ኳ እንተኾነ፡ ንጥርገናት መራሕቲ ሰውራ ኤርትራን ግን ዋላ ዝተሓተ ግምትውን ኣይሃቡን። ኣብ መጨረስታ ግን ንጉሳዊ ስርዓት ኢትዮጵያ ነቲ ኣብ ልዕሊኡ ብሰውራ ኤርትራ ዝወርዶ ዝነበረ ተሽታታሊ ስዕሪታትን ታሪኻዊ ጽንዓትን መኸተን ህዝቢ ኤርትራን ክጻወሮ ስለዘይክኣለ ኣብ 1974 ወዲቁ።

ድሕሪ ውድቀት ንጉሳዊ ስርዓት ሃይለ ስላሴ፡ ወተሃደራዊ ስርዓት ብመሪሕነት ኮሎኔል መንግስቱ ሃይለማርያም'ዩ መጸኡ። እዚ ትሕዝቶ ዘይነበሮ ጸጋማዊ ጭርሖ ሒዞ ኣብ ስልጣን ዝመጸ ስርዓት'ዚ ምስ ሕብረት ሶቪት ነበርን ምብራቕ ጀርመን ነበርን ደቡብ የመን ነበርን ኪዳን ብምቕም፡ ኣብ መጀመርታ ብዘብለጭልጭ ጭርሖታትን ካብ ባህጊታት ህዝቢ ኤርትራ ብዝረሓቀ ፖለቲካዊ እማመታትን ንሰውራ ኤርትራ ንምቅጽጻር'ዩ ፈቲኑ። ስለዚ ከአ እቲ ኣብ ዓደን፡ ምብራቕ ብርሊን፡ ኣትላንታን ናይሮቢን ዝተኻየደ ዓሰርተ ርክባት ምፍሻሉ ዘገርም ኣይነበረን። ከም ውጽኢቱ ከአ ወተሃደራዊ መንግስቲ ኢትዮጵያ ንጉዳይ ኤርትራ ብሓይሊ ክፈትሖ ወሲኑ። ኩሉ ዝውንኖ ዘመናዊ ኣጽዋር፡ ዓበይቲ መዳፍዓት፡ ሚሳይላት፡ ታንኪታት፡ ስርሓት ሶቪት ናይ

ውግእ ሂሊኮፕተራትን ነፈርቲን ዝተጠቐመሉ መጠነ ሰፊሕ ሽሞንተ ወራራት ካብ 1978 ክሳብ 1986 ኣካይዱ። እንተኾነ ግን ኩሉ'ዚ ወራራት እዚ ብጽንዓትን ሓያል መኸተን ህዝቢ ኤርትራን ሰውራኡን በርዲኑ። መልሰ ተግባር መግዛእታዊ ስርዓት ኢትዮጵያ ግን ኩሉግዜ ንጹሃት ዜጋታት ብጃምላ ምቅታልን ዓድታት ምንዳድን ብጃምላ ኣሲርካ ኣብ ልዕሊኦም ኣረማናዊ ግፍዒታት ምፍጻምን/ዩ ነይሩ። ከም ውጽኢቱ ከኣ ኣሸሓት ኤርትራውያን ኣብ ሽዱሽቲኣን ክፍለ ዓለማት ከስደዱ ተገዲዶም።

ጸብጻብ ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ግን፡ ብዛዕባ ሓላፍነት ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ'ቲ ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ኤርትራ ዝተፈጸመ ግፍዒን በደልን ጃምላዊ ህልቂትን ዋላ ሓንቲ ኣይተዛረበን። እቲ ጉዳይ ብዛዕባ መሰል ወዲ-ሰብ እንተኮይኑ ስለምንታይ ዘይተዛረበ? ዶስ መሰል ህዝቢ ኤርትራ ዝምልከት ምስ ዝኸውን ድርብ ዝመለከዲታቱ ካልእ መልክዕ'ዩ ዝሕዝ።

ሓሙሻይ:- ዶባዊ ኩናት ኤርትራን ኢትዮጵያን

ጸብጻብ ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ነቲ ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ካብ (1998-2000) ዝተኸየደ ኩናት በዚ ዝስዕብ ኣርባዕተ ነጥቢታት ገሊጹዎ ኣሎ።

- 1- ካብ ዝተፈላለዩ ምንጪታት ብዝተረኽበ ሓበሬታ ኢትዮጵያ ብ6 ግንቦት 1998 ኣብ ከባቢ ባድመ ኤርትራውያን ወተሃደራት ብምቅታል'ያ ነቲ ኩናት ጀሚራቶ።
- 2- እቲ ኩናት ኣብ መንጎ ክልቲኣን ሃገራት ካብ 1998-2000 ብሰለስተ ዓባይቲ ወራራት ክከየድ ከሎ ካብ 70 ክሳብ 100 ሺሕ ትንፋስ ወሲዱ።
- 3- ኮምሽን ምምልካት ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ብመሰረት ስምምዕ ኣልጀርስ ኣብ ትሕቲ ጽላል ኣህጉራዊ ቤት ፍርዲ ዶብ ክልቲኣን ሃገራት ናይ መጨረስታ መልክዑ ናይ ምምልካት ዕማም ተሰኪሙ።
- 4- ኤርትራ ንውሳኔ ኮምሽን ምምልካት ዶብ ክትቅበሎ ከላ፡ ኢትዮጵያን ግን ነጺጋቶ። ከም ዝፍለጥ እዚ ቀሪቡ ዘሎ ታሪኻዊ ፍጻመታት ኣብ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ተሰኒዱ እንከሎ ንኩሉ ሓቂታት ምጥምዛዞም ዘገርም እዩ። ገለ ካብኡ፡
  - 1- ሓይልታት ኢትዮጵያ ኣብ ልዕሊ'ቲ ኣብ ከባቢ ዶብ ንቡር ናይ ኮላላ ስራሕ ዘካይዱ ዝነበረ ኣሃዱና ሓደጋ ቅድሚ ምውዳቕም፡ ብ19 ሓምለ 1997 ንተቐወምቲ ኣሃዱታት ኣጉጉሙ ንምህራም ብዝብል ምስምስ ኣብ ውሽጢ መሬት ኤርትራ ኣብ ዓዲ ምሩግ-ባዳ ኣትዮም። ኤርትራ ነቲ ዝቅጽል ዝነበረ ሕማቕ ኩነታት ንምቁጽጻር፡ ብመገዲ ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣፈወርቂ ብ16 ነሐሴ 1997 ናብ ቀዳማይ ሚኒስተር ኢትዮጵያ ነበር መለስ ዜናዊ ደብዳቤ'ኳ እንተ ለኣኹት ውጽኢት ኣይተረኽቡን። ብኣንጻሩ መንግስቲ ኢትዮጵያ ነቲ ልኡኻት መንግስቲ ኤርትራ ነቲ ሽግር ብሰላማውን ሕውነታውን ኣገባብ ንምፍታሕ ዘካይድዎ ዝነበሩ ጸዕሪታት ኣፍሺሉዎ። ንኣስፋሕፋሒ ባህርያቶም ዘቃልዑ፡ ንሰፊሕ ከባቢታት ኤርትራ እንኮላይ ባድመ ኣብ ውሽጡ ዘእተወ ሓድሽ ካርታ ክልል ትግራይ ድማ ብ12 ጥቅምቲ 1997 ኣብ “ወይን” ዝተሰምየ ወግዓዊ ጋዜጣኦም ዘርገሐም። ኤርትራ ብዛዕባ'ቲ ዝወጸ ካርታ መብርሂ ንምርካብ ምስ ተወከሰት ድማ ኢትዮጵያ እቲ ካርታ ብተበግሶ ክልል ትግራይ ከምዝወጸን ማእከላይ መንግስቲ ከምዘይቅበሎን ገሊጾም። እንተኾነ ግን ኣብ'ቲ ድሒሩ ብ18 ሕዳር 1997 ዝወጸ ሓድሽ ባጤራ ኢትዮጵያ ምስ ተሓትመ እቲ ሓቂ በሪሁ።

2- ብኣንጻሩ ግን ከምቲ ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ኣብ ጸብጻቡ ዘቕረቦ፡ እቲ ፍልልይ ናይ ዶብ ነይሩ እንተ ዝኸውን መንግስቲ ኢትዮጵያ ብመገዲ ፓርላማኡ ብ13 ግንቦት 1998 ኣንጻር ኤርትራ መጠነ ሰፊሕ ኩናት ኣይምኣወጀን ነይሩ። እቲ ጉዳይ ብክልቲኣዊ ኣገባብ ክፍታሕ ይኸእል ነይሩ እዩ። ባይቶ ሚኒስትራት ኤርትራ ኣብ'ቲ ብ14 ግንቦት ዘካየዱ ህጹጽ ኣኼባውን እንተኾነ ደድሕሪ ህወኸ መርገጺ ፓርላማ ኢትዮጵያ ኣይከደን። እኳ ድኣ ነቲ ጉዳይ ብህድኣት ብሰላማውን ሕጋውን መገዲ ንምፍታሕ'ዩ ጽዒሩ። እዚ ዝስዕብ ሓሙሽተ ነጥቢታት ዝሓዘ ኣጠቓላልን ወድዓውን ፍታሕ ንምርካብ ዝሕግዝ እማመውን ኣቕሪቡ።

3- **ቀዳማይ:-** ፍልልያትን ዘጋጥም ናይ ዶብ ዘይምርድዳእን ብሓይሊ ዘይኮነስ፡ ብሰላማውን ሕጋውን ኣገባብ'ዩ ዝፍታሕ፡ መንግስቲ ኤርትራ ድማ ንስነ-ሞነት ሓይሊ ብትሪ ይኹንን።

ካልኣይ:- ኣብ ቀዳማይ ነጥቢ ብምምርኳስ፡ ዝኾነ ይኹን ወገን ኣብ ዶብ እጀታይ ዝብሎ እንተሎ ብካርታን ሰነዳትን ንክልቲኡ ህዝብታት ኤርትራን ኢትዮጵያን ንዓለምን ብወግዒ ክፍልጥ ኣለዎ። መፍትሒ ናይ'ቲ ጉዳይ ድማ ሓይሊ ዘይኮነስ ብሰላማዊ ኣገባብ ምጅኑ ክኣምን ኣለዎ።

ሳልሳይ:- ካብ ሕጂ ንድሓር ኣብ መንጎ ክልቲኡ ወገን ዝካየድ ዘተ ውሑስን ናይ ተዓዘብቲን ሳልሳይ ኣካልን ምስክርነት ዘለዎን ይኸውን።

ራብዓይ:- እቲ ዘፋላሊ ዘሎ ከባቢታት ዶብ ካብ ወተሃደራዊ ህላወ ክልቲኡ ወገን ናጻ ይኸውን። ብመንገኛ ኣካል ድማ ምርድዳእ ይካየድ።

ሓሙሻይ:- ብመንገኛ ወይ ሳልሳይ ኣካል ናብ ምርድዳእ ክብጻሕ ምስ ዘይክኣል ድማ እቲ ጉዳይ ናብ ኣህጉራዊ ቤት ፍርዲ ይቀርብ።

መንፈስን ትሕዝቶን እማመ ባይቶ ሚኒስትራት ኤርትራ ሚዛናዊ፡ ሓላፍነታዊ፡ ሰላማውን ሕጋውን ምጅኑ ክንርዳእ ንኸእል። እዚ ንኤርትራ ጽቡቕ ስም ዝህብ ክኸውን ከሎ፡ መንግስቲ ኢትዮጵያ ነቲ እማመ ብሓላፍነታዊ መንፈስ ተቀቢሉዎ ነይሩ እንተ ዝኸውን ክልቲኣን ሃገራት ካብ'ቲ ዝአተውኦ ኣዕናዊ ኩናት ምደሓ ናይረን። ኣህጉራዊ ማሕበረሰብ ማለት ክፍለዓለማውያንን ኣህጉራውያንን ውድባት ብቀዳምነት ከኣ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ንሰላማውን ሕጋውን ፍታሕ ታሪኻዊ ዕድል ብምጥፍኡ ከኣ ዘውቅሶ እዩ። ኣብ መጨረስታ ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ንሓላፍነታዊ መርገጺ ኤርትራ ኮነ ኢሉ ምስጋሩ ዘነውሮ እዩ። እቲ ዘቕረቦ ጸብጻብ ነቲ ዘይወድዓውን ዘይስነ-ፍልጠታውን ኣገባባቶም ዘንጸባርቑ ክኸውን ከሎ፡ ምስሊ ኤርትራን መንግስቱን ንምክፋእ ካብ ፖለቲካዊ ሕሳባት ዝብገስን ብምምሕዳር ኣሜሪካ ኣቀዲሙ ዝተዳለወን እዩ።

4- እቲ ዘገርም ጸብጻብ ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ነቲ ከም ስምምዕ ኣልጀርስ ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ብ18 ሰነን 12 ታሕሳስን 2000 ዝተኸተመ መሰረታዊ ጉዳይ ገዲፉ፡ ኣብ ቀንጠመንጢን ንኣሸቱ ነገራትን ምትኳሩ እዩ። ገለ ካብ'ቲ ቀንዲ ትሕዝቶ ናይ'ቲ ስምምዕ ድማ፡ ሀ- ዶብ ክልቲኣን ሃገራት ንምምልካት እቲ ካብ መግዛእቲ ዝተወርሰን ኣብ 1900,1902,1908,

ዝተወሰነ ሕጋዊ መወከሲ ክኸውን ወሲኑ።

ለ- ውሳኔ ኮምሽን ዶብ ናይ መጨረስታን ቀያዲን ይግባይ ዘይብሃሎን ምዃኑ ኣረጋጊጹ።

ሐ- ክልቲኦም ወገናት ወይ ሓደ ወገን ካብኦም ንውሳኔ ኮምሽን ምምልካት ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ምስ ዝነጸግ ባይቶ ጸጥታ ከስገድዶን ነቲ ውሳኔ ከተግብርን ብመሰረት ምዕራፍ ሸውዓተ ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣንጻር'ቲ ዝነጸገ ወገን ኣድላዪ ስጉምቲ ክወስድን ስልጣን ተዋሂቡዎ።

መ- እቲ ኮምሽን ኢትዮጵያ ንውሳኔኡ ከም ዝነጸገትን ምስኡ ምትሕግጋዝ ከም ዝሓንገደትን ብምሕባር፡ ኤርትራ ድማ ነቲ ውሳኔ ኮምሽን ምምልካት ዶብ ከም ዝተቀበለትን ኣብ'ቲ ውሳኔ ዳግማይ ምዝታይ ከምዘይተቀበለትን (ገጽ 35 ሕጥቦ 121) ኣረዲኡ።

በዚ መሰረት ነዚ ዝስዕብ መሰረታዊ ትዕዛብቲታት ምጥቃስ ኣገዳሲ ይኸውን።

- 1- ኢትዮጵያ ነቲ ናይ መጨረስታን ቀያዲን ውሳኔ ኮምሽን ምምልካት ዶብ ክትነጸግ መሰል ከምዘይብላ እቲ ጸብጻብ ኣይገልጽን እዩ።
- 2- ብመሰረት'ቲ ዋና ጽሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ነበር ኮፊ ዓናን ኣብ ዝተረኸበሉ ዝተኸተመ ስምምዕ ሰላም ኣልጀርስ ኣህጉራዊ ባይቶ ጸጥታ ንኢትዮጵያ ንውሳኔ ኮምሽን ምምልካት ዶብ ክትገብር ከስገድዳ ከም ዝግባእ እቲ ጸብጻብ ኣይጠቀሶን።
- 3- ጸብጻብ ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት፡ ነቲ መንግስቲ ኢትዮጵያ ዝበሎ ኤርትራ ኣብ ውሳኔ ኮምሽን ምምልካት ዶብ ዳግማይ ምዝታይ ነጺጋ ምባሉ ዘገርም ኣይኮነን። መንግስቲ ኢትዮጵያ ንዳግማይ ዘተ ምጽዋዑ ዕላማኡ ነቲ ናይ መጨረስታን ትግባረ ጥራይ ዝጸበን ውሳኔ ኮምሽን ምምልካት ዶብ ንምብርዓን ክኸውን ከሎ፡ ዕላማ ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ድማ ንስምምዕ ኣልጀርስን ውሳኔ ኮምሽን ምምልካት ዶብን ንምቁጻይን ንመርገጺ ኤርትራ ንምክፋእን እዩ። እቲ ሓቂ ግን ከምቲ ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ዝብሎ ዘይኮነስ፡ ኤርትራ ኣብ ትግባረ'ቲ ናይ መጨረስታን ቀያዲን ንዳግማይ ዘተ ዘየፍቅድን ውሳኔ ኮምሽን ምምልካት ዶብ ጸኒዓ ምህላዎ እዩ። ናብ ዚሮ ተመሊስካ ከም ብሓድሽ ትዛተ እተን ኮይንካ፡ ናይ መጨረስታን ቀያዲን ዝኾነ ኣህጉራውን ሕጋውን ውሳኔ ምሕላፍ ትርጉም ኣይከህልዎን እዩ። ኣዳለውቲ'ቲ ጸብጻብ ተኣማንነት ሓቅነትን ሓላፍነታዊ መንፈስን እንተ ዝህልዎም ነይሩ፡ ነቲ ብመሰረት ቁጽሪ (1) ዓንቀጽ 102 ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣካል ሰነዳት ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኮይኑ ዘሎ ስምምዕት ኣልጀርስ ዝጻረር መርገጺ ኣይምወሰዱን ነይሮም። መንግስቲ ኢትዮጵያ ነቲ ብ14 ግንቦት 1998 ባይቶ ሚኒስተራት ኤርትራ ዘቅረቦ ንክልቲኦም ሃገራት ካብ ናይ ኩናት ሓደጋ ከድሕን ዝኸእል ዝነበረ ናይ ዘተ ተበግሶ ከም ዝነጸገ ይፍለጥ። ከምኡ'ውን ኢትዮጵያ ነቲ ኮምሽን ምምልካት ዶብ ንውሳኔኡ ኣብ ባይታ ንምትግባር ዘቅረቦ ዘተ ነጺጋቶ እያ። ኢትዮጵያ ንምምልካት ዶብ ኣብ ባይታ ምስ ነጸገቶ ድማ ኣቦ መንበር ኮምሽን ምምልካት ዶብ ፕሮፈሰር ኣልያሁ ሉተር በኸት ናብ ዋና ጽሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ባንኪ ሞን ናይ መጨረስታ ጸብጻቡ ብ7 ጥሪ 2008 ብምሕላፍ ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ብሸርቶል ዲማርክሽን ካርታታን ከም ዝተሓንጸጸ ሓቢሩ። በዚ ድማ ዕማም ኮምሽን ምምልካት ዶብ ብመሰረት ናይ 12 ታሕሳስ 2000 ስምምዕ ኣልጀርስ ተዛዚሙ ማለት እዩ።

በዚ ዝተገልጸ ሓቂታት እምበኣር እቲ ኢትዮጵያ ኣንጻር ኤርትራ ዝወልዓቶ ኩናት ዶባዊ ዘይምርድዳእ ዘበገሶ ከምዘይኮነ ክንርዳእ ንኸእል ኢና። ዶባዊ ሸግር እንተ ዝኸውን ነይሩ።

ቀዳማይ ክንድኡ ዕቤት አይምነበሮን። ካልአይ ድማ ኣብ ሕዳር 2003 ዶብ ብምምልካት ምተወድአን ዲፕሎማሲያዊ ዝምድና ክልቲአን ሃገራት ናብ ንቡር ምተመልሰን ነይሩ። እንተኾነ ግን እቲ ኩናት ሃገራዊ መንግስቲ ኤርትራ ናይ ምቅያር ዕላማ ስለዝነበሮ ምስ ፈሸለ፡ ንቀጠባ ኤርትራ ብምድኻም ወይ ብቀጥታ ይኹን ብመገዲ መሓዙቱ ወይ መጋበርያታቱ ፍንውነት ብምፍጣር ክሳብ ሸቶኡ ዘረጋግጽ ናይ አይኩናት አይሰላም ባህሪ ወሲዱ። እዚ እስትራቴጂ'ዚ'ውን ፈሺሉ። ብድሕሪ'ዚ ምምሕዳር አሜሪካ ናይ ሓሶት ጸብጻባት ብምድላውን ምስሊ ኤርትራ ብትካላት ውድብ ሕቡራት ሃገራት ከም ተቆጻጻሪ ጉጅለ ሰማልን ኤርትራን ኮሚተ እገዳን ባይቶ ሰብአዊ መሰላትን ኣቢሉ ብምክፋእን ብመገዲ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ብይን እገዳ ከምዝሓልፍ ገይሩ። ኣብ'ቲ ዝቀረበ ጸብጻብ ኣብ ገጽ (450) ገለ ግህሰታት ክሳብ ዳረጃ ገበን ኣንጻር ሰብአውነት ዝበጸሕ'ዩ ስለዝብል'ውን ምናልባት ኣብ'ዚ ሕሱር ተግባር'ዚ ንናይ ገበን ቤት ፍርዲ ከዋስኦ ዝደሊ ይመስል።

ሻዱሻይ፡- ፍልሰትን ንግዲ ብደቂ-ሰብን

ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ካብ ኤርትራ ወርሓዊ ብምኽንያት ሰብአዊ መሰል ኣስታት 5000 ከም ዝወጹ ይገልጽ። ኣብ 2013 ካብ ሃገሮም ዝወጹ ብዝሒ ኤርትራውያን 23 ሺሕ ዝነበረ፡ ኣብ 2014 ናብ 44 ሺሕ ከም ዝዓረገ ድማ ይሕብር። (ገጽ42)

- 1- ምኽንያታት ስደት ኣብ ዓለም እንኮላይ ኣብ ምዕራብ ብዙሕ'ዩ። ኤርትራ ድማ ካብ'ዚ ዝተፈለየት አይኮነትን። ወዲ ሰብ ድማ ካብ ጥንታውን ዘመናውን ታሪኽ ጀሚሩ ብዝተፈላለየ ባዕላዊ ረጃሒታት፡ ብቀጠባዊ ምኽንያታት፡ ፖለቲካዊ ኩነታት፡ ብኩናት ሓድሕድን ካልእ ዓይነት ኩናትን ባህርያዊ ሓዲጋታትን ካብ ሃገር ናብ ሃገር ካብ ክፍለ ዓለም ናብ ካልእ ክስደድ ጸኒሑን ኣሎን።
- 2- ማዕበል ስደት ኣብ ኤርትራ ኣብ ዝሓለፈ ክፍለ ዘመን ኣብ ሱሳታት መግዛእታዊ ስርዓት ኢትዮጵያ ብሓገዝ አሜሪካን እስራኤልን መሬት ናይ ምብዳም ፖሊሲ ምስ ተግበረ'ዩ ጀሚሩ። ውድብ ሕቡራት ሃገራት ድማ ናይ'ቲ ብሰራዊት ኢትዮጵያ ዝተፈጸመ ዕንወት ናይ ምፍዋስ ቀጥታዊ ሓላፍነት ዘለዎ ክነሱ ኣብ 1950 ሕጋዊ መሰል ርእሰ ውሳኔ ህዝቢ ኤርትራ ዝግሃሰን ፈደራላዊ ሕብረት ምስ ኢትዮጵያ ዘስገደደን ኣብ 1962 ፈደረሽን ኣብ ምፍራስን ንኤርትራ ናብ ኢትዮጵያ ኣብ ምጽንባርን ምስ ንጉሳዊ ስርዓት ኢትዮጵያ ዝተመሓዘወን ብምንባር፡ ነቶም ኣብ ሱዳንን ኣብ ካልኦት ሃገራት ማእከላይ ምብራቕን ዝነበሩ ኤርትራውያን ስደተኛታት ትም ኢሉ ይዕዘቦም ነይሩ። መግዛእታዊ ወተሃደራዊ ስርዓት ኢትዮጵያ (1974-1991) ብሶቪት ሕብረት ነበርን መሓዘቱን እናተሓገዘ ብዝፈጸመ ዝነበረ ናይ ቀይሕ ሽብር ኣረምናዊ ተግባር ኣሸሓት ኤርትራውያን ንምዕራብ ምብራቕን ዓለም ክስደዱ ተገዲዶም። ይኹንምበር ኣብ'ቲ ግዜ'ቲ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ነቲ ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ኤርትራ ዝፈጸመ ዝነበረ ግህሰት ሰብአዊ መሰል ክኹንኖ ይትረፍስ ብጨቕ'ውን ኣይበለን። እቲ ዘደንጹ ድማ ሎሚ ብመገዲ ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ኣቢሉ ንህዝቢ ኤርትራ ብዛዕባ ሰብአዊ መሰላት ትምህርቲ ክህብ ምፍታኑ እዩ። ብሓቂ ፖለቲካዊ ብዕልግና ጥራይ'ዩ ክበሃል ዝከኣል።
- 3- ምምሕዳር አሜሪካን መሓዘቱን መጋበርያታቱን ናይ ትምህርቲ ዕድል ክንበኩም ኢና ዝብል ባዶ መብጽዓታት ብሓደ ወገን፡ ናይ ስራሕ ዕድልን ፖለቲካዊ ዑቕባን ዝብል ድማ ብቲ ካልእ እናቅረቡ

ንኤርትራ ካብ መንእሰያታ ባዶ ንምትራፍ ክጽዕሩ ይርከቡ። ፕረዚደንት ኣሜሪካ ባራክ ኦባማ ኣብ 2009 ንኤርትራውያን ስደተኛታት ፖለቲካዊ ዕቕባ ክንህብ ኢና ዝብል ውሳኔ ቁጽሪ 1349 ከም ዘሕለፈ'ውን ይፍለጥ።

4- ኣብ ሃገራት ምዕራብ ኤርትራዊዮ ኢልካ መሰል ፖለቲካዊ ዕቕባ ብዘይጸገም ክትረከብ ቀሊል ስለዝኾነ ከኣ ብዙሓት ካብ ጎረባብቲ ኤርትራ ዝተሰዱ ዜጋታት ኤርትራውያን ኢና ከም ዝብሉ ብዙሕ ምዕራባዊ ጸብጻባት የረጋግጽ።

5- ኤርትራ ግዳይ ናይ'ቲ ምምሕዳር ኣሜሪካን መሓዝቱን ብመገዲ'ተን ንረብሓ ዋሽንግተን ብቐጥታ ይኹን ብስዉር ዝሰርሓ ትካላት ሰብኣዊ መሰላት ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣቢሎም ንመንእሰያት ናብ ሓደጋ ሞት ምድረ በዳን ባሕሪታትን እናደፍኡ ሰብኣዊ ዓቕሚ ኤርትራ ንምጽንቃቕ ክሰርሖ ይርከቡ።

6- ገለ ኤርትራውያን ግዳይ ናይ'ቶም ብንግዲ ኣካላት ወዲ-ሰብ ዝተፈልጡ ኣህጉራውያን ገበነኛታት ኮይኖም እዮም። ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣፈወርቂ ብ5 ለካቲት 2013 ናብ ዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ባንኪ ሞን ኣብ ዝሰደዶ መልእኽቲ፡ “ኤርትራ ቅድሚ 10 ዓመት ንግዲ ብደቂ-ሰብ ዝምልከት እኮይ ተግባራት ደምሲሳቶ እያ። እዚ ጉዳይ'ዚ ሓደ ካብ'ቲ ንቀያዲን ናይ መጨረሲታን ውሳኔ ኮምሽን ዶብ ንምትግባር ዝዕንቅፍን ኣንጻር ኤርትራ ዝተኣወጀ ኩነትን እዩ። እዚ ጉዳይ'ዚ ንሰብኣዊ መሰላት ዝግህስ ስለዝኾነ፡ መንግስቲ ኤርትራ ካብ'ቲ ኣብ ዜጋታቱ ዘለዎ ሓላፍነትን ኣህጉራውን ሰብኣውን ግቡኣትን ብምብጋስ ነዚ ተርእዮ'ዚ ካብ ሱሩ ንምብንቋስ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብዛዕባ'ዚ ጉዳይ'ዚ ናጻን ቅሉዕን መርመራታት ከካይድን ነቶም ኢድ ዘለዎም ወገናት ከኣ ናብ ፍርዲ ክቅርብን ከም ዝጠለበ ይፍለጥ።

እንተኾነ ግን ጻውዒት ፕረዚደንት ኤርትራ ብወገን ውድብ ሕቡራት ሃገራት ተግባራዊ መቃልሕ ወይ ደገፍ ኣይረኽበን። ብኣንጻሩ'ኳ ድኣ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብዛዕባ ሰብኣዊ መሰላት ንኤርትራ ኣብ ምኽሳስ'ዩ ተጓዩዩ። ስለዚ ከኣ ከምቲ ኣቀዲምና ዝገለጽናዩ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ'ቲ ታሪኻዊ መርገጺ ኣንጻር ኤርትራ ጸኒዑ ከምዘሎ'ዩ ዘብርህ።

7- ተርእዮ ፍልሰትን ንግዲ ብደቂ-ሰብን ንምፍታሕ ሃገረ ኤርትራ ብመገዲ ሚኒስተር ጉዳያት ወጻኢ ኣቶ ዑስማን ሳልሕ ብ16 ጥቅምቲ 2014 ኣብ ኻርቱም ኣብ ዝተኻየደ ዞባዊ ኣኼባ ሕብረት ኣፍሪቃ እዚ ዝስዕብ ኣርባዕተ ነጥቢታት ዝሓዘ ወረቀት ኣቅሪባ።

ቀዳማይ:- ንግዲ ብደቂ-ሰብ ዝፍጽሙ ገበነኛታትን ኩሎም ብዝተፈላለዩ ጉልባብ እንኮላይ ጉልባብ ሰብኣዊ መሰላት ተጠቂሞም ኣብ'ዚ ገበንዚ ዝዋሰኡን ገበን ዝፍጽሙን ወገናት ንምንጻርን ንምሓዝን ናብ ፍርዲ ንምቅራብን ዝተወሃሃደ ጻዕሪ ምክያድ።

ካልኣይ:- ኣብ'ተን ምንጨ ፍልሰት ኮይነን ዘለዎ ሃገራት ቀጻልነት ዘለዎ ቊጠባውን ማሕበራውን ልምዳት ንምርግጽ ኣድማዒ ፖለቲካዊ ጻዕሪ ምክያድ።

ሳልሳይ:- እተን ስደተኛታት ዝኸድወን ሃገራት ናይ ኢምግረሽን ፖሊሲታተን ዳግመ ርእይቶ ክገብራሉን ብዘይ ጭቡጥ ምኽንያት ንኤርትራ ፈሊኻ ናይ ምርኣይን ግዳይ ናይ ምግባራን ኩነታት ደው ክብል።

ራብዓይ:- መሰል ስደተኛታት ክሕሎን ናይ ትምህርቲን ሞያን ስራሕን ምስ ቀንዲ ሃገርም ናይ ምርኻብን ናብ ሃገርም ዑደት ናይ ምክያድን ዕድል ክረኽቡ።

8- ብሪጣንያ ንልዕሊን ትሕተን ቊጠባ ኤርትራ ከምዘዕነወት ኩሉ ዝፈልጦ ሓቂ እዩ። እቲ ዝተረፈ ድማ መግዛእታዊ ስርዓት ኢትዮጵያ ደምሲሱዎ። መንግስቲ ኤርትራ ካብ ጽባሕ ናጽነት ጀሚሩ ንዝዓነወ ትሕተ ቅርጺ ብስነ-ፍልጠታውን ዝተጸንዐ ኣገባብን ንምህናጽ ካብ ባዶ'ዩ ተበጊሱ። ኣብ ሓጺር ግዜ ድማ ርኡይ ምዕባለ ከረጋግጽ ክኢሉ። እንተኾነ ግን እቲ ስርዓት ኢትዮጵያ ኣንጻር ኤርትራ ዝወልዖ ኩናት ኣዕንዩዎ። ምምሕዳር ኣሜሪካ ብወገኑ ምስ ገለ ዘባውያንን ኣህጉራውያንን ምሓዘቱ ኮይኑ ውሳኔ እገዳ ቁጽሪ 1907ን 2023ን ብምሕላፍ ብመገዲ ኣህጉራዊ ባንክን ማዕከን ገንዘብ ዓለምን ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ኣቢሉ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ኩናት ቊጠባዊ ምብታኽ ኣካይዱ። ስለዚ ካብ ቁጽጽርቲ መንኮርኮር ቊጠባ ኤርትራ ንምድራኽ ግዜ ከየባኸነን ቊጠባዊ መጻኢ ሃገር ከየጥፍአን ቀጻሊ ጻዕሪ ዘካይድ ዘሎ መንግስቲ ኤርትራ ወጻኢ ብዝኾነ ወድዓዊ ምኽንያታት መስርሕ ሕንባብ ቊጠባ ኤርትራ ምዝሕታሉ ዘገርም ኣይኮነን። ኣብ ከምዚ ኩነታት ድማ ገለ ኤርትራውያን ኣብተን ኣብ ዓቢ ቊጠባዊ ምክት ኣትዮን ዘለዎ ሃገራት ምዕራብ ብምኻድ ኩነታት መነባብርኡም ከመሓይሹ ዝኽእሉ ስለዝመሰሉም ካብ ሃገርም ክወጹ ከለዉ፡ ገለ ድማ ግዳይ ናይ'ቶም ንግዲ ደቂ-ሰብ ዘካይዱ ገበነኛታት ኮይኖም እዮም።

9- ጸብጻብ ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ሓቅነት ከምዘይብሉን ብኣእምሮ ሰባት ንምጽዋት ዝቀረበ ጥራይ ምዃኑን እቲ ኣቅሪቡዎ ዘሎ ኣሃዛት ጽቡቕ ገይሩ ዘብርህ እዩ። ናይ ብሓቂ ከምቲ ዝበሎ ወርሓዊ ካብ ኤርትራ 5000 ዜጋታት እንተ ድኣ ይወጹ ኮይኖም ኣብ 2014 ዝወጹ ኤርትራውያን 44 ሺሕ ዘይኮነስ 60 ሺሕ ክኸውን ነይሩዎ። ኣቲ ኮምሽን ዘቅረቦ ጸብጻብ ሓቅኛ እንተ ዝኸውን ነይሩ ድማ ሎሚ ኤርትራ ነበርቲ ዘይብላ ምኾነት ነይራ። ስለዚ እዚ ፍሹል ተዋስኦዚ ነቲ ሰዉር ዘይኮነ ፖለቲካዊ ዕላማታቱ ንምርግጋጽ ዋላ ኣብ ቁጽሪ ስደተኛታት ምድንጋራት ክፈጥር ድሕር ከምዘይብል'ዩ ዘረድኣና። ብዝኾነ እቲ ኮምሽን ዘቅረቦ ኣሃዛት ከምቲ ዘቅረቦ ጸብጻብ ኣብ ሓሶትን ቅሉዕ ምድንጋርን ዝተሰረተ እዩ።

ሻቡዓይ:- ናይ ወጻኢ ፖሊሲ ኤርትራ

ብመሰረት ጸብጻብ ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ናይ ወጻኢ ፖሊሲ ኤርትራ ኣብ ሽግርን ቁልውላውን ምስ ጎረብታ ወጥሪ ኣብ ምፍጣርን ዝተመርኮሰ ምዃኑ'ዩ ኣብ ገጽ 45,43 ናይ'ቲ ጸብጻብ ገሊጹዎ ዘሎ። ነቲ ኣብ ዘባ ቀርኒ ኣፍሪቃን ቀይሕ ባሕሪን ዘጋጥም ጸገማት ዝተጸወተቶ ተራ ይትረፍስ ንሓቅኛ ፖለቲካዊ መትከል ናይ ወጻኢ ፖሊሲ ኤርትራ ክገልጽ'ውን ኣይመረጸን። ልክዕ'ዩ ኤርትራ ብሰንኪ'ቲ እትውንኖ ጂኦ-እስትራቴጂ ኣብ ቀይሕ ባሕሪን ብሕቡራት መንግስታት ኣሜሪካን ብሪጣንያን ብዘጋጠማ ውዲታትን ግዳይ ስለዝኾነት ኣብ ዘባና ድሕሪ ኩሉ ናጽነታ ዘረጋገጸት ሃገር እያ። ከምቲ ኣቀዲምና ዝገለጽናዮ'ውን ሶቪት ሕብረት ነበር ኣንጻር ሰውራ ኤርትራ ኣብ ወተሃድራዊ ወጥሪ ኣትያ እያ። ጎረባብቲ ሃገራት'ውን እንተኾነ ንምምጻእ ሓዳስ ሃገር ኤርትራ ብሓጎስ ኣብ ክንዲ ዝቅበልኦን ንሓባራዊ ረብሓ ብዘገልግል ምስኣ ኣብ ክንዲ ዝተሓጋዝን ኣብ ውሽጣዊ ጉዳያታ ኢደን ኣብ ምእታውን ብዋጋ ሉኣላዊ መሬታ ክስፋሕፍሓን እየን ተጓዩየን። ምስ'ዚ ኩሉ ግን መንግስቲ ኤርትራ ምስ'ዘም ስርዓታት እዚኣቶም ብተመሳሳሊ

አይተዋስኦን። እኳ ድካ ብኣንጻሩ በዚ ዝስዕብ ሓሙሽተ ነጥቢታት ክጠቃለል ዝኸእል ካብ መትከል ናይ ወጻኢ ፖሊሲኡ ተበጊሱ'ዩ ዝሰርሕ ነይሩ።

- 1- ምስ ኩለን ሃገራት ኣብ ማዕርነት ዝተሰረተ ዝምድና ምቕም።
- 2- ምስ ኩሎም ወገናት ሓድሕዳዊ ምክብባር ምርግጋጽ።
- 3- ንረብሓ ኩሉ ብዘረጋግጽ ሓባራዊ ምትሕግጋዝ ምፍጣር።
- 4- ኣብ ውሽጣዊ ጉዳይ ካልኣት ኢድካ ዘይምእታው።
- 5- ኣብ ናይ ኪዳናት ፖሊሲ ዘይምእታው።

ናይ ወጻኢ ፖሊሲ ኤርትራ ነዚ ዝስዕብ ንምርግጋጽ ይሰርሕ።

- 1- ፖለቲካዊ፡ ቀጣጣዊ፡ ወተሃደራዊ፡ ጸጥታዊ፡ ማሕበራውን ባህላውን ረብሓታት ሃገረ ኤርትራ ምርግጋጽ።
- 2- ኣብ ዓለምን ክፍለ-ዓለም ኣፍሪቃን ዘባ ቀርኒ ኣፍሪቃን ሰላም፡ ጸጥታ፡ ርግኣት፡ ልምዓትን ብልጽግናን ምስፋን።

ሻሙናይ፡- ኤርትራን ጎረባብቲ ሃገራትን

ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት፡ ኤርትራ ኣብ ዘባ ቀርኒ ኣፍሪቃን ቀይሕ ባሕሪን ሰላም ርግኣትን ንምስፋን ዝተጻወተቶን እትጻወቶን ዘላ ተራ ምናልባት ኣይፈልጦን ወይ'ውን ኮነ ኢሉ ክጎስዮ መሪጹ ኣሎ። ስለዚ ናይ ውሳኔታቱ ሉኣላውነት ስለዘይብሉ ኣብ ኣእምሮኡ እንተ ተመልሰ ገለ ዝተሰነደ ታሪኻውን ፖለቲካውን ሓቂታት ምሕባሩ ዝጽላእ ኣይኮነን።

1- ኩነታት ሶማሌ

ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ነቲ ኣብ እዋን ሓርነታዊ ቃልሲ ዓሚቀኡ ስሩ ዝሰደደ ታሪኻውን ፖለቲካውን ዝምድና ኤርትራን ሶማሌን ክፈልጦ ኣይክእልን ይኸውን እዩ። ሶማሌ እታ እንኮ ሃገር ኣብ ጎኒ ፍትሓዊ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ካብ 1961 ክሳብ መላእ ናጽነት 1991 ደው ዝበለት እያ። ኩሉ ዓይነት ፖለቲካዊ፡ ወተሃደራዊ፡ ዲፕሎማሲያዊ፡ ዜናውን ፋይናንሳውን ሓገዛት ንሰውራ ኤርትራ ኣበርኪታ። ብተወሳኺ መብዛሕትኦም ኤርትራውያን ወተሃደራት ይኹኑ ፖለቲከኛታት ወይ ተራ ሰብ ናይ ሶማሌ ፓስፖርት ይሕዙ ነይሮም። ስለዚ ከኣ ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ንዝምድና ኤርትራን ሶማሌ በዚ ኣብዚ ቀረባ ዝተኸሰተ ስርዓት እስላማዊ መጋባእያታት ደሪቱ ክርእዮ ምፍታኑ ከምቲ ኣብ ብዙሕ ዘይፈልጦ ጉዳያት ዝኣተወ ነዚ ዝምድናዚ እውን ከምዘይፈልጦ'ዩ ዘረድእ። ከም ዝፍለጥ ኤርትራ ምስ እስላማዊ መጋባእያታት ዝተፈልየ ዝምድና ኣይነበራን። ኣንጻሩ ወይ ኣንጻር ዝኾነ ካልእ ወገን'ውን ኣይኮነትን። ገና ኣብ'ቲ ሻራ ዘይወሰድ መርገጺ እያ ጸኒዓ ዘላ።

ኤርትራ ብኣንጻር ናይ'ቲ ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ዝጥምቶ ንጉዳይ ሶማሌ ብኣጠቃላሊ ካብ ኪሰማዮ ክሳብ መቃድሻን ቦሳሶን ሃርጌሳን ብሓደ ዓይነ'ያ

ትርጓዎ። ብኣንጻር ናይ'ቲ ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ዝብሎ፡ እቲ ኣንጻር ወራር ኢትዮጵያ ንሶማሊ ኣብ ዋና ከተማ ኣስመራ ብ6 መስከረም 2007 ዝተኻየደ ጉባኤ ተቃዋሚቲ ሶማሊ መልሰ ተግባር ኤርትራ ንወራር ኢትዮጵያ ወይ ብትእዛዝ ኤርትራ ዘተኻየደ ዘይኮነስ፡ ንጠለብ ሃገራውያን ሓይልታት ሶማሊ ንምምላሽ ብሶማላውያን ዝተኻየደ እዩ ነይሩ። እቲ ጉባኤ ድማ ከምቲ ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ዝብሎ ኣብ ውሽጢ እስላማዊ መጋባእታት ዝተሓጸረ ዘይኮነስ፡ ኩሎም ፖለቲካውያን ወገናት ሶማሊ ኣንኮላይ ሲቭላዊ ማሕበረሰብ ምስ ኩሉ ኣቋውማታቱ ዝተሳተፉዎ እዩ ነይሩ። እቲ እንኮ ኣብ ጉባኤ ኣስመራ ዘይተሳተፈን ዝተቃወሞን ወገን ምንቅስቃስ ሸባብ ኣልመጃህዲን እዩ ነይሩ። ከምቲ መጽሔት ኣፍሪካ ኮንፌደንሻል ኣብ ናይ 20 ሕዳር 2009 ሕታሙ ዝገለጸ ድማ ንኤርትራ ሓንቲ ካብተን ተጻባእቱ እዩ ገሊጹዎ። እቲ ዘገርም ድማ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ንኤርትራ ንምንቅስቃስ ሸባብ ኣልመጃህዲን ትሕግዝ'ያ ኢሉ ምኽላሱን ኣንጻር ቀጺልና እንቅርብ ዓማጺ ውሳኔታት ምሕላፉን እዩ።

ነገራት ምእንቲ ከይተሓወዱን ፍጻመታት ቅኑዕ መስመሩ ንምትሓዝን ምእንቲ ኣብ'ዚ መዳይ'ዚ ናይ ግድን ክልተ መሰረታውያን ነጥቢታት ምንጻር የድሊ።

ሀ- ካብቲ ናጽነት ኤርትራ ብ24 ግንቦት 1991 ዝተረጋገጸሉ እዋን ጀሚሩ፡ መንግስቲ ኤርትራ ንሽግር ሶማሊ ብኣጋኡ ንምቁጽጻር ተበግሶ ብምውሳድ ኣብ መንጎ ፕረዚደንት ሶማሊ ዓሊ ማህዲ መሓመድብ ጀነራል መሓመድ ፈራሕ ዓይዲድን ኣብ ኣስመራ ዘተ ወዲቡ። ተበግሶ ኤርትራ ክዕወት ቀሪቡ እንከሎ ግን እዚ ዘይብሃል ተበግሶታት ብዝተፈላለዩ መካዝን ናብ ሶማሊ ውሒዙ። ንሶማሊ ናብ ፍኑው ሽግር ንምሽማም ድማ ንተበግሶ ኤርትራ ኣበርዒኖምዎ።

ለ- መንግስቲ ኤርትራ ብ2 ለካቲት 2012 ብመገዲ ሚኒስትሪ ጉዳያት ወጻኢ ኣቢሉ ኣብ ሽግር ሶማሊ ዘለዎ መርገጺ በዚ ዝስዕብ ሽዱሽተ ነጥብታት ኣነጺሩ።

ቀዳማይ:- ሽግር ሶማሊ ብወተሃደራዊ ሓይሊ ዝፍታሕ ኣይኮነን።

ካልኣይ:- ኣብ ሶማሊ ናይ ወጻኢ ኣጀንዳ ዘስገድድ ዋላ ሓደ የለን ክህሉ'ውን ኣይግባእን።

ሳልሳይ:- ሽግር ሶማሊ ብናይ ሌላንጉሌን ኣገባብን ፖለቲካዊ ምግላልን ዝፍታሕ ኣይኮነን።

ራብዓይ:- ሽግር ሶማሊ ብሶማላውያን ባዕላቶም እንተ ዘይኮይኑ ብካልእ ወገን ዝፍታሕ ኣይኮነን።

ሓምሻይ:- ፍታሕ ሽግር ሶማሊ ኣብ ደቡብን ማእከልን ጥራይ ዝተወሰነ ዘይኮነስ፡ ናይ ግድን ንምድረ ቡንትን ምድረ ሶማልን ከጠቓልል ኣለዎ።

ሻዱሻይ:- ናይቶም ብሶማላውያን ሓይልታት ቅቡላት ዝኾኑ ናይ ወጻኢ ወገናት ዝጸወትዎ ተራ ንሶማላውያን ሽግርም ባዕላቶም ንክፈትሑ ኣብ ምሕጋዞም ጥራይ ክውሰን ኣለዎ። እተን ኣብ ሶማሊ ፍሉይ ረብሓ ዘለወን ሃገራት ድማ ካብዚ ጉዳይ'ዚ ክርሕቃ ይግባእ። ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ከም መቐጸልታ ናይ'ቲ ታሪኻዊ ሓቂታት ናይ ምልዋጥን ፖለቲካዊ ክውንነት ናይ ምትምያንን ባህርያቱ ከምኽን ንዘይክእል ጉዳይ ወራር ኢትዮጵያ ንሶማሊ

ብ24 ታሕሳስ 2006 ንምምኽናይ ስኽፍ ኣይበሎን። ከይሓፈረ ድማ ኢትዮጵያ ኣብ መጨረሻታ 2006 መሰጋገሪ ፈደራላዊ መንግስቲ ንምቕም ኣንጻር ሶማል ጸረ መጥቃዕቲ ብምውሳድ ካብ ገለ ዝተወሰነ ከባቢታት ንእስላማዊ መጋባእያታት ኣልይዎ (ገጽ 47) ክብል ገሊጹ። ብስነ-ምግባር መጥቃዕቲ ሶማል ንኢትዮጵያ ናይ ግድንዮ ነይሩ ክብል ገሊጹ። ስለዚ ሞገት ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ካብ ቅሉዕ ሕጻናት ዝብገስ ሓንጻል ካብ ኮነ ዋላ ሓንቲ ዝግበር የለን። ከም ዝፍለጥ፡ ምምሕዳር ኣሜሪካ ንመንግስቲ ኢትዮጵያ ንሶማል ንኸወርርን ሶማል ንኸቆጻጸርን ፈቲዶሉን ዘድልዮ ወተሃደራውን ተክኒካውን ሓገዛት ኣበርኪትሉን እዩ። ተሓጋዚት ሚኒስትሪ ጉዳያት ወጻኢ ኣሜሪካ ኣብ ጉዳይ ኣፍሪቃ ዝነበረት ጃንዳይ ፍረዘር “ኢትዮጵያ ብወተሃደራዊ ሓይሊ ናብ ሶማል እንተ ድኣ ኣትያ፡ ኣህጉራዊ ማሕበረሰብ ምስ ዝኹንና ዓቢ ጌጋ ፈጸሙ ማለትዮ፡ ክትብል ከም ዝገለጸት ኣቦ መንበር ስርሒት ዓቃብ ሰላም ኣብ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዝነበረ ጃን ማሪጎሪኖ ብ26 ሰነ 2006 ኣብ ዘቅረቦ ጸብጻብ ሓቢሩ። ሓንቲ ኣባል ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዝኹንት ሃገር ኣብ ልዕሊ ካልእ ኣባል ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዝኹንት ሃገር ንዝፈጸመቶ ወራር ብሓደ ትካል ውድብ ሕቡራት ሃገራት ክምኽን ብመሰረቱ ምስ ዕላማን ሓላፍነትን ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ቻርተሩን ዝጸረር እዩ።

2- ኢትዮጵያ

ኤርትራ ኣብ 1992 ኢትዮጵያ ናብ ዓዘቅቲ ኩናይ ሓድሕድ ምእንቲ ከይትሸመም ኣብ መንጎ መሰጋገሪ መንግስቲን ተቃዋምቱ ሓይልታትን ኣኼባ ወዲባ።

3- ጂቡቲ

ኤርትራ ኣብ መንጎ መንግስትን ዕጡቓት ተቃዋምቲ ጂቡቲን ግንባር ምእንቲ ሓድነትን ደሞክራሲን (ፍርድ) ንዝነበረ ፍልልያት ብዘተ ንምፍታሕ ኣብ 1992ን 1993ን ፖለቲካውን ዲፕሎማሲያውን ጸዕሪታት ኣካይዳ እያ።

4- የመን

ኤርትራ ሓድነት የመን ንምዕቃብን ነታ ሃገር ካብ ኩናት ሓድሕድ ንምድሓንን ርኡይ ፖለቲካውን ዲፕሎማሲያውን ተበግሶታት ወሲዳ እያ። ፕረዚደንት ኤርትራ ብኣካል ኣብ 1994 ኣብ መንጎ ሰንዓን ዓደንን ተደጋጋሚ ዑደታት ኣካይዱ።

5- ሱዳን

ኤርትራ ንሱዳን ንምሕጋዝን ነቲ ብውሽጣውን ዞባውን ኣህጉራውን ረጅሒታት ንዝተኸሰተ ሽግር ሱዳን ነባሪን ፍትሓውን ፍታሕ ንምርካብ ካብ 1991 ጀሚራ ጸዕሪታት ከተካይድ ጸኒሓ። ቀዳማይ ርክብ ኣብ መንጎ ፕረዚደንት ሱዳን ማርሻል ዑመር ኣልበሽርን ኣቦ መንበር ሃገራዊ ደሞክራሲያዊ ምትእኽኻብ ሱዳንን ድማ ብኣላይነት ኤርትራ ኣብ ኣስመራ ተኸይዱ። ኣብ መንጎ መንግስቲ ሱዳንን ተቃዋምቲ ውድባት ምብራቕ ሱዳንን ዝተበጸሐ ሰላም ምብራቕ ሱዳን ድማ ብ14 ጥቅምቲ 2006 ኣብ ኣስመራ ብኣላይነት ኤርትራ'ዩ ተኸቲሙ።

ታሸዳይ:- ኤርትራን ውድብ ሕቡራት ሃገራትን

ጸብጻብ ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት፡ ፖለቲካዊ ዝምድና ኤርትራን ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ኣመልኪቱ ኣብ ዝሃቦ ሓበሬታ፡ ከምቲ ልሙድ ንነገራት ብምጥምዛዝን ኣስማቶም ብምልዋጥንዮ ጀሚሩዎ። ንኣብነት፡

- 1- ዝምድና ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ኤርትራን ጽንኩር ነይሩ ይብል። ናይ አሜሪካ ሎቢ ነቲ ሓፈሻዊ መጋባእያ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብ2 ታሕሳስ 1949 ዘሕለፎ ፈደራላዊ ሓድነት ኣብ ምጽዳቕ ሓያል ተራ ከም ዝተጻወተ ይገልጽ። እቲ ቅኑስ ግን ፈደራላዊ ውሳኔ ኣብ 1949 ዘይኮነስ ኣብ 1950'ዮ ሓሊፉ።
- 2- ውድብ ሕቡራት ሃገራት ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራ ጉዳይ ኤርትራ ከም መግዛእታዊ ሕቶ ክርእ ዘቐረበ ጠለብ ብእወታ ኣይመለሰሉን።
- 3- ውድብ ሕቡራት ሃገራት ነቲ ብ2000 ዝወጸ ውሳኔ ከምሸን ምምልካት ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ኣብ ምትግባር ድሕሪ ምፍሻሉ፡ ኤርትራ ኣብ ልዕሊ'ቲ ኣብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ዝነበረ ዓቃብ ሰላም ሓይሊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ጽኑዕ ቀይዲ ገይራ። ነዳዲ ስለዝሓረመቶ ድማ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ 31 ሓምለ 2008 ዕማሙ ከብቕዕ ተገዲዱ ይብል። እቲ ቅኑስ ግን ውሳኔ ከምሸን ዶብ ብ13 ሚያዝያ 2002'ዮ ወጺኡ።
- 4- ባይቶ ጸጥታ ብመሰረት ውሳኔ ቁጽሪ 1907 (ገጽ 49-53) ኣብ ልዕሊ ኤርትራ እገዳ ምስ ኣሕለፈ ድማ ዝምድና ኤርትራን ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ዝያዳ ኣንቆልቀሉ።
ከምሸን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ካብ'ቲ ኣብ ኣርካይቭ ውድብ ሕቡራት ሃገራት መሊኡ ዘሎ ታሪኻዊ፡ ፖለቲካውን ሕጋውን ሓቂታት ንምርሓቕ ወይ ንምጥዋይ ዝከኣሎ ጻዕሪ'ዮ ኣካይዱ። ንኣብነት፡

ሀ- ኣብ መንጎ ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ኤርትራን ታሪኻዊ ዝምድና ኣይነበረን። እኳ ድኣ ፋሽስታዊት ኢጣልያ ድሕሪ ምስዓራ ብመሰረት'ቲ ብ10 ለካቲት 1947 ዝተኻየደ ስምምዕ ሰላም ፓሪስ ኣብ ኣፍሪቃ ዝነበራ ግዝኣታታ ምስ ገደፈት፡ ውድብ ሕቡራት ሃገራት መሰል ርእሰ ውሳኔ ህዝቢ ኤርትራ ብምግፋፉ ታሪኻዊ፡ ፖለቲካውን ሕጋውን ገበን ስለዝፈጸመ ምስኡ ዝኸፍኦ ዝምድና'ዮ ጸኒሑ። ብ2 ታሕሳስ 1950 ድማ ንኤርትራ ብዓመጽ ምስ ኢትዮጵያ ፈደራላዊ ሓድነት ክትገብር'ዮ ኣገዲዱዎ። ከም ውጽኢቱ ድማ ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ኤርትራ ንኣርብዓ ዓመታት ማለት ክሳብ'ቲ ብ24 ግንቦት 1991 ብመስዋእቲ ብሉጻት ደቁ ናጽነቱ ዝጭብጥ ፖለቲካዊ፡ ማሕበራዊ፡ ሰብኣዊን ቍጠባውን በደላት ተፈጸሙ።

ለ- ከምዚ ኣብ ላዕሊ ዝተጠቐሰ፡ ንጉሳዊ ስርዓት ኢትዮጵያ ንኤርትራዊ መንነት ንምጥፋእ ክሰርሕ ከሎ ንውድብ ሕቡራት ሃገራት ንምጽላም ዘይኮነስ፡ እቲ ነቲ ውሳኔ ዘሕለፈ ኣካል ንሱ ስለዝነበረ ካብ ግህሰት ኢትዮጵያ ክሕልምን ክዕቅቦን ግቡኡ ስለዝኾነ እዩ። እነተኾነ ግን እቲ ዘጋጠመ ብኣንጻሩ'ዮ ነይሩ። ውድብ ሕቡራት ሃገራት ንቀጻሊ ግህሰት ኢትዮጵያ ዓይኑ ዓሚቱ ይሓልፎ ነይሩ። ነቲ ሃገራውያን መራሕቲ ኤርትራ ዘቅርብዎ ዝነበሩ ጥርግናትን ኣውያት ህዝቢ ኤርትራን ንኸይሰምዕ ድማ እዝኑ ኣጽሚሙ።

ሐ- ህዝቢ ኤርትራ ብተሽታተልቲ ስርዓታት ኢትዮጵያን መሓዙቶም አሜሪካውያን፡ እስራኤላውያን፡ ሶቬታውያንን ምብራቕ ጀርመናውያንን ግፍዒታትን ጃምላዊ ህልቂትን ክወርዱ ከሎ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ናይ'ቲ ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ኤርትራ ዝወረደ በደል ተሓታቲ ክነሱ፡ ዋላ ሓንቲ ግዜ ናይ ምድግጋፍ መግለጺ ምስ ህዝቢ ኤርትራ ኣየውጽአን። ስለዚ ከኣ ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ኣካላቱን ብዛዕባ ሰብኣዊ መሰል ኤርትራውያንን ሰብኣዊ ገበናትን እቶም ድሕሪ

ኩሉ ከሃረቡ ዘለዎም እዮም። ፋይል ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ኤርትራ ካብ ኩሉ ሰብአዊ ተዘክሮታት ዘይሃስስ ብምዃኑ ፍጹም ክርሳዕ ዝኸእል ኣይኮነን።

መ- ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ነቲ ብ13 ሚያዝያ 2002 ዝወጸ ውሳኔ ኮምሽን ምምልካት ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ንምትግባር ንኢትዮጵያ ኣብ ምስግዳድ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ፈሺሉ ምባሉ መን ክኣምኖ ይኸእል። ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብመገዲ ባይቶ ጸጥታ ንከም መንግስቲ ኢትዮጵያ ኣብ ናይ ወጻኢ ፖለቲካዊ፣ ወተሃደራዊን ቊጠባዊን ሓገዝ ዝምርኮስ ንውሳኔ ኮምሽን ዶብ ክትግብር ምእንቲ ናይ ብሓቂ ከስገድዶ ዘይኸእል እንተ ኮይኑ፡ ኣየነይተን ሃገር ወይ ክፍለ ዓለም ድኣያ ነዚ ውሕስነት ባይቶ ጸጥታ ዘለዎ ውሳኔ ኣህጉራዊ ቤት ፍርዲ ከተሰገድድ እትኸእል!!? ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ሓቅነትን ፖለቲካዊ ትብዓትን እንተዝህልዎ ነይሩ፡ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብመሰረት ስምምዓት ኣልጀርስ ኣብ ልዕሊ ኢትዮጵያ ተራኡ ወይ ግቡኡ ኣይፈጸመን ምበለ ነይሩ። ከም ውጽኢቱ ከኣ ኮምሽን ምምልካት ዶብ ክልቲኣን ሃገራት ብካርታታትን ሼርቸዋል ዲሞክራሲን ክውድኡ ተገዲዱ። ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ምስ ነብሱ፡ ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ማሕበረሰብ ዓለምን ሓቀኛን ክውንነታውን እንተዝኸውን ነይሩ፡ ኢትዮጵያ ንውሳኔ ኮምሽን ዶብ ንኸትትግብር ከምቲ ዓንቀጽ (14) ናይቲ ብ18 ሰነ 2000 ኣብ መንጎ ኢትዮጵያን ኤርትራን ዝተኸተመ ስምምዕ ምቁራጽ ተጻብኣታት ዝእዘዙ ብመሰረት ምዕራፍ ሸውዓተ ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣንጻር ኢትዮጵያ ኣድላዩ ወተሃደራዊ፣ ዲፕሎማሲያዊ፣ ፖለቲካውን ቊጠባዊን ስጉምቲታት ንኸይወስድ ሕቡራት መንግስታት ኣሜሪካ ብመገዲ ኣምባሳደሩ ኣብ ባይቶ ጸጥታ ዝነበረት ሱዳን ራይስ ኣቢሉ ከም ዝገገዙ ክሕብር ይኸእል ነይሩ። ዋሽንግቶን ንኣዲስ ኣበባ እትህቦ ሓገዝ ናጻ ኣይኮነን። ዋጋኡ ዝተኸፍለ እዩ። መንግስቲ ኢትዮጵያ ብውክልና ፖለቲካዊ ኣጀንዳ ኣሜሪካ ንምትግባር ኣብ ዞባና ፖለቲካውን ወተሃደራውን ባርዕዩ ዝፈጥር ዘሎ። ብተመሳሳሊ ምምሕዳር ኣሜሪካ ንኢትዮጵያ ዝተፈላለዩ ወተሃደራውን ፋይናንሳውን ሓገዝ ክገብር ከሎ፡ ኣብ ኣህጉራዊ መጋባእታት ብቀዳምነት ድማ ኣብ ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ባይቶ ጸጥታን ዋላ ሉኣላዊት ሃገር ኣባል ውድብ ሕቡራት ሃገራት እንተ ወረረት ከምቲ ብ26 ታሕሳስ 2006 ኣብ ሶማሊ ዝፈጸመቶ ወራር ንኸይትኹነን ፖለቲካውን ዲፕሎማሲያውን ጉልባብ ኮይኑ ኣሎ።

5- ዓቃብ-ሰላም ሓይሊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ብዝምልከት እንተ ኮይኑ ግን፡ ጸገማቱ ምስ መንግስቲ ኤርትራ ናይ ነዳዲ ጉዳይ ዘይኮነስ፡ ካብኡ ኣዝዩ ዝግቢ እዩ። ንኣብነት፡

ሀ- ገለ ወተሃደራት ዓቃብ ሰላም ሓይሊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ናይ ስለያ ስራሕ ተዋፊሮም ነይሮም።

ለ- ገለ ወተሃደራቱ ድማ ንናይ ውድብ ሕቡራት ሃገራት መካይን እናተጠቐሙ ንግዲ ብደቂ ሰብ የካይዱ ነይሮም።

ሐ- ገለ ወተሃደራት ከኣ ኣብ ልዕሊ ገለ ደቀንስትዮ ኤርትራ ጸታዊ ዓመጽ ፈጸሞም መንግስቲ ኤርትራ ናብ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣቅሪቡዎ ከብቅዕ፡ እታ ነዚ ጉዳይ'ዚ ክትርኢ ዝተመዘዘት መርማሪ ኮሚተ ከይወሰነት ከላ ዓቃብ ሰላም ሓይሊ ኣብ 2005 ወጺኡ።

መ- ዓቃብ-ሰላም ሓይሊ ነቶም ብኩናት ካብ ዓዶም ዝተመዛበሉ ዜጋታት ኤርትራ ናብ ናብ ዓዶም ንክይምለሱ ይዕንቅፎም ነይሩ። ምስ መንግስቲ ኤርትራ ድማ ሽግራት ይፈጥር ነይሩ።

ረ- ነቲ 25 ኪሎ ሜተር ኣብ ውሽጢ ኤርትራ ዕምቆት ዘለዎ ካብ ብረት ናጻ ክኸውን ዝተወሰነ ናጻ ዘባ ድማ ከምዘይሉኣላዊ መሬት ኤርትራ ይጥምቶ ነይሩ። እዚ ካብ መላእ ስፍሓት ኤርትራ ሓሙሻይ ኣፍ ዝሸፍን 25 ሺሕ ኪሎ ሜተር ዝስፍሓቱ ከባቢታት መስርሕ ምምልካት ዶብ ከምዘይምልከቶዩ ዝርእዮ።

ሰ- ኮምሽን ምምልካት ዶብ፡ ኢትዮጵያ ንውሳኔ ምምልካት ዶብ ድሕሪ ምንጻጋ፡ ዶብ ክልቲኣን ሃገራት ብቩርቻዋል ከም ዝተመልከተ ምስ ኣወጀ፡ ብመሰረት ስምምዕ ኣልጀርስ ቀጻልነት ዓቃብ ሰላም ሓይሊ ኣብ ኤርትራ ምክንያት ኣይነበርን።

6- ጸብጻብ ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት፡ ኤርትራ ኣብ ሶማሊ ኢዳ ምስ ኣእተወትን ንራስ ዱሜራ ምስ ተቆጻጸረትን ባይቶ ጸጥታ ብ23 ታሕሳስ 2009 ብቁጽሪ 1907 ዝፍለጥ ውሳኔ እገዳ በይኑላ ይብል።

ሀ- ተቆጻጻሪ ጉጀል ሶማልን ኤርትራን ናብ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብዛዕባ ኤርትራ ዘሕልፎ ዝነበረ ጸብጻባት ግጉይን መደናገሪን ምንባሩ ተረጋጊጹ እዩ። ተቆጻጻሪ ጉጀል ንባዕሉ ኣብ'ቲ ዝሰዓበ ጸብጻቡ ኣትሪፊዎ እዩ። እቲ ተቆጻጻሪ ጉጀል ሶማልን ኤርትራን ዝመሃዞ ውጹእ ሓሶት ወይ ኣቀዲሙ ተማሂዞ ዝተዋህቦ፡ 2000 ወተሃደራት ኤርትራ ኣብ ሶማል ኣትዮም ኣለዉ፡ ኤርትራ ንተቐውምቲ ሶማልን ምንቅስቃስ ሸባብ ኣልመጃህዲንን ብባሕሪን ኣየርን ኣጽዋር ሰዲዳትሎም ዝብል'ዩ ነይሩ። ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ግን ከምቲ ኣብ ኤርትራ ኣብ ባይታ ዘሎ ዘይፈልጦ፡ ነዚ'ውን ዝፈልጦ ኣይመስልን እዩ። ነቲ ብትካላት ምምሕዳር ኣሜሪካ ኣንጻር ኤርትራ ዝንዛሕ ውጹእ ሓሶታትን ጸለመን ከምዘለዎ ከየጸረየዩ ዝደጋግም።

ለ- ጉዳይ ራስ ዱሜራ እንተ ኮይኑ ግን፡ ኣካል ሉኣላዊ መሬት ኤርትራ ስለዝኾነ ሓይልታት ኤርትራ ኣይጎበጡን። እቲ ዘጋጠመ ድማ ተጻብኦ ጂቡቲን ኣብ ውሱን ነፍስ ምክልኻል ጥራይ ዝተደረተ መልስ ተግባር ኤርትራን'ዩ ነይሩ።

ሐ- ልክዕ'ዩ ተቆጻጻሪ ጉጀል ሶማልን ኤርትራን ኩሉ'ቲ ዘቅረቦ ናይ ሓሶት ክሲታት ሓደ ድሕሪ ሓደ ወዲቁ እዩ። ነዚ ድማ ምስጢራዊ ሰነዳት ሚኒስትሪ ጉዳያት ወጻኢ ኢትዮጵያ ኣቃሊዑዎ እዩ። ውሳኔ እገዳ ድማ ብሓይሊን ጽልዋን ጸቕጢን ምምሕዳር ኣሜሪካ ገና ይቅጽል ኣሎ። ከምቲ ልሙድ ባህርያቱ ግን ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ነዚ ጉዳይ'ዚ ኣይጠቀሱን።

መ- መሃንድስ ውሳኔ እገዳ ኣንጻር ኤርትራ ቁጽሪ 1907 ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዘይኮነስ፡ ምምሕዳር ኣሜሪካ ምዃኑ ምስጢር ኣይኮነን። ኤለክትሮኒካዊ መርበብ ሓበሬታ ውክሊክስ ብ29 መስከረም 2009 ካብ ቤት ጽሕፈት ወኪል ኣሜሪካ ኣብ ባይቶ ጸጥታ ሱዳን ራይስ ዝረኸበ ሰነድ ከም ዝገልጽ፡ “ሕቡራት መንግስታት ኣሜሪካ ነቲ ባይቶ ጸጥታ ኣንጻር ኤርትራ ዝወሰዶ ውሳኔ ብትሪ ይደግፍ ይብል። ቀጻሉ ራይስ ርእይቶ ፕረዚደንት ኡጋንዳ ሞሰቪኒ ብምጥቃስ፡ ሕሉፍ

ተመኩሮ ከም ዘረጋግጽ፡ ባይቶ ጸጥታ ብሃገራት ኣፍሪቃ ዝቀርብን ብሕብረት ኣፍሪቃ ዝተደገፈን ውሳኔ ከምዘይግግቶ፡ ነዚ ውሳኔዚ በርኪነፋሶን ኡጋንዳን እንተ ድኣ ኣቅሪቦንኦ፡ ብሪጣንያ ክትድግፎ እያ፡ ፈረንሳይ ድማ ርእሳ ብምድናን ንምሕላፍ ኣይክትቃወምን እያ ይብል። ሱዳን ራይስ ብወገና ንሚኒስተር ጉዳያት ወጻኢ ፈረንሳይ ነበር ቤርናርድ ኮቪንሮ ነቲ ኣሜሪካ ብመገዲ ባይቶ ጸጥታ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ውሳኔ እገዳ ንምሕላፍ እተካይዶ ጻዕሪ ንኸድግፍ ኣብ ምዕጋቡ ተጓዶያ። ካልእ ውክሊክስ ብ23 ታሕሳስ 2009 ዘቃልዖ፡ ምስጢራዊ ሰነድ ኣሜሪካ ከም ዝሕብሮ ድማ፡ “ኣምባሳደር ራይስ ኣብ ልዕሊ ሓለፍቲ ኤርትራ እገዳ ንምሕላፍ ኮቪንሮ ንጻዕሪ ኣሜሪካ ክሕግዝ ከም ዝጠለበት፡ ኮቪንሮ ብወገኑ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ እገዳ ንምሕላፍ ክሳተፍ ምጃኑ ብምምልካት፡ ነቶም ኣብ ሶማሊ ተቃራኒዞም ዘለዉ ፈረንሳይን ንምውጻእ ናይ ኤርትራ ሓገዝ ንምርካብ ግዜ ከም ዘድልዮ፡ እቶም ተቃራኒዞም ዝነበሩ ፈረንሳይን ብሓገዝ ኤርትራ ምስ ወጹ ድማ፡ ፈረንሳይ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ እገዳ ንምሕላፍ ክትሳተፍ ከምዝኾነት ገሊጹ። ናይ ብሓቂ ስነ-ምግባር ዘጥፍኦ ዘነውር ተግባር!!! ከም ዝፍለጥ ሃገረ ኤርትራ ካብ ሰብኣዊ ሓልዮት ተበጊሳ ብመሰረት ወግዓዊ ጠለብ ፈረንሳይ ነቶም ተቃራኒዞም ዝነበሩ ፈረንሳይን ንምውጻእ ጻዕሪታት ኣካይዳ እያ። እንተኾነ ግን ፈረንሳይ ንጽቡቕ ተግባር ኤርትራ ብምክፋእ ንስትራተጂ ኣሜሪካ ተንበርኪኻ። ኣብዚ እቲ ዘገድሰና ግን ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ንርዱእ ምኽንያታት ከምቲ ኣብ ብዙሕ ጉዳያት\ ዘርእዮ፡ ነዚ ሓቂዚ’ውን ጎስዮዎ እዩ።

ዓስራይ፡- ቦታን ተራ ጓል ኣንስተይቲ

ጸብጸብ ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት፡ ብዛዕባ ቦታን ተራን ጓል ኣንስተይቲ ኤርትራ ብኩለንትናኡ ንክውንነት ጓል ኣንስተይቲ ኤርትራ ዝጸረር ደብዛዝ ስእሊ’ዩ ኣቅሪቡ። ከም ዝፍለጥ ሰውራ ኤርትራ ብሓፈሻ፡ ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራ ድማ ካብ ቀዳማይ ጉባኤኡ 1977 ጀሚሩ ብፍላይ ንሓርነት ጓል ኣንስተይቲ ካብ መግዛእቲን ድሑር ባህሊታትን ሓራ ንምውጻእ ከም ቀንዲ ዕላማኡ ገይሩዩ ክሰርሓሉ ጸኒሑ። ካብዚ ዕላማዚ ድማ ትማሊ ይኹን ሎሚ ፍጹም ነቅ ኣይበለን። ልክዕዩ ጓል ኣንስተይቲ ናብ’ቲ ሃገረ ኤርትራ ዘለዋ ባህሪ ገና ኣይበጽሐትን ኣላ ይኹንምበር ንሓያልን መሃዚን ዓቕማ ዝዕንቅጽ ኩሉ ዓይነት ቀይዲታት ንምብታኽ ዘኸእል ወድዓዊ ቅድመ ኩነት ንምርግጋጽ ሓያል ጻዕሪ ተካይድ ኣላ። ምስዚ ግን ኣድማዒ ተራ ጓል ኣንስተይቲ ኤርትራ ኣብ ወተሃደራዊ፡ ፖለቲካዊ፡ ቊጠባዊ፡ ማሕበራዊ፡ ባህላዊ፡ ጥዕናውን ትምህርታውን መዳያት ካብ ናይ መሰልታ ደቀንስትዮ ሃገራት ምብራቕ ይኹና ምዕራብ ኣዝዩ ዝበረኸ እዩ። ንጓል ኣንስተይቲ ኣብ ሲብላዊ ይኹን ወተሃደራዊ ሂወት ዝጸባእ ተግባር ድማ ሓያል መቅጻዕቲ ከም ዝወርዶ ሕጊ ኤርትራ ይሕብር።

ጓል ኣንስተይቲ ኤርትራ ብዙሓት ኣህጉራውያን ደቀንስትዮ ከም ዝምስክርኦ እትውንኖ ልዑል ቦታ ብህያብ ዝረኽቡዎ ዘይኮነስ፡ ኣብ ኩሉ መዳያት እንኮላይ ወተሃደራዊ ብዘካየዱዎ ቃልሰን ተወፋይነትን ኣድማዒ ኣበርክቶን ዝመጸ እዩ። ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ዘይፈልጦ ኮይኑ እምበር፡ ጓል ኣንስተይቲ ኤርትራ ኣብ እዋን ሓርነታዊ ቃልሰ ይኹን ኣብ 1998 ኣብ ግዜ ወራር ወያነ ሉላውነት ሃገር ንምክልኻል መዳርግቲ ዘይርከቦ ጅግንነት ፈጺማ እያ። ብዘይ ጅግንነታዊ ተሳትፎ ጓል ኣንስተይቲ ድማ ሰውራ ኤርትራ ክዕወትን ኤርትራ’ውን ንሰብኣዊ ማዕበል ወራር

ኢትዮጵያ ከትስቦሮን አይምኸአለትን ነይራ።

ዕላማ ናይ'ዚ ሰብአዊ ዘይኮነ ኮምሽንዚ ንቦታን ተራን ናይ'ዛ ሰራሲት ተአምር ጓል አንስተይቲ ኤርትራ አቀዲሙ ከጸልሞ ካብ ተበገሰ እንታይ ክግበር ይከኣል!? ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ምስሊ ኤርትራ ንምድባንን ነቲ ግጉይ ጽብጻቡ ንምምኸናይን ከም ተወሳኺ ናይ'ቲ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዘሕለፎ ናይ ሓሶት ጸብጻባት አንጻር ኤርትራ ካልእ ሓድሽ ውሳኔ ንምሕላፍን አቐዲሙ'ዩ ዕላማኡ አነጺሩ።

መበል 11:- ጸጥታዊ ስርዓት

ምምሕዳር አሜሪካ ምስ ኩሉ'ቲ ዝውንኖ ጸጥታዊ ትካልን ዘመናዊ መጻናጸንን ዓቢ ፋይናንሳዊ ዓቕሚን ከምቲ ምልካውያን ስርዓታት ምብራቕ ኤውሮጳ ዝፈሸልዎ፡ ንሕብረተሰብ አሜሪካ ኣብ ምክትታል ፈሺሉ እዩ። ኤርትራ እንተኮይና ግን ምስቶም ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ዝፈልጦም ትካላት ጸጥታ ብምንጽጻር፡ ጸጥታ ዜጋን ሃገርን ኣብ ምውሓስ ብኣድማዕነት ዝሰርሕ ድኣ'ዩ እምበር ኣዝዩ ምቕሉል ትካል ጸጥታ'ዩ ዘለዎ። ኤርትራ'ውን ሓንቲ ካብተን ጸጥታዊ ስግኣት ዘይብለን ሃገራት እያ። ዝኾነ ናብ ኤርትራ ዝመጽእ ድማ ኣብ ባይታ ዘሎ ክውንነትን ማዕከናት ዜና ምዕራብ ጸጥታዊ ጸገማት ከምዘሎ ኣምሲለን ዘቃልሕኦ ፕሮፖጋንዳን ዓቢ ፍልልይ'ዩ ዝረኽበሉ። ዕላማ ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ድማ ከምቲ ምምሕዳር አሜሪካ ብመገዲ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣቢሉ ኣንጻር ኤርትራ ዓማጺ ውሳኔ እገዳ ከሕልፍ ዝኸኣለ፡ ንኤርትራ ሓያል ናይ ፖሊስ ቁጽጽር ከምዘለዎ ኣምሲሉ ኣንጻራ ካልእ ዓማጺ ውሳኔ ንምሕላፍ እዩ።

መበል 12:- ናጽነታት ኣብ ኤርትራ

ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ኣብ ኤርትራ ሓሳብካ ናይ ምግላጽ፡ ናይ ምንቅስቓስ፡ ሃይማኖታዊ እምነትካ ናይ ምዝውታር ናጽነት የለን'ዩ ዝብል። እዚ ድማ ነዚ ዝስዕብ ሓቂታት ብዘይምፍላጡ እዩ።

- 1- ኣብ ውሽጢ ሃገርን ኣብ ወጻኢን ሰበ-ስልጣን መንግስቲን ግንባርን ምስ ህዝቢ ዘካይድዎ ሰሚናራትን ኣኼባታትን ኣብ ዘባታትን ከተማታትን ዝካየድ ገምጋማዊ ኣኼባታትን ብምሉእ ናጽነትን ደምክራስን ዝመያየጥሉን ሓሳባቶም ዝገልጽሉን ዝነቅፍሉን ንኩሉ ሂወት ዜጋታት ብቀጥታ ዘገድስ ጉዳያት ዝትንትንሉን መድረኽ እዩ።
- 2- ኤርትራዊ ዜጋ ኣብ ኩሉ መካዘናት ሃገሩ ብናጻ'ዩ ዝንቀሳቀስ። ንምንቅስቓስ ዜጋታት ዝቆጸጸር ኣካል ድማ የለን። መንግስቲ ኤርትራ ሰፊሕ ህዝባዊ ደገፍ እንተ ዘይነበሮ ድማ፡ ኤርትራ ኣብ ሓደጋ ምወደቕት፡ ንኩሉ ናይ ተጻባእቲን መጋበርያታቶምን ውዲታት'ውን ኣይመፍሸለቶን ነይራ። ዕድል ኤርትራ'ውን ከምተን ተበታቲነን ኣብ ዓቢ ቅልውላውን ሰብአዊ ሽግራትን ኣትየን ዘለዎ ሃገራት ምኾነ ነይሩ።
- 3- ኣብ ኤርትራ መንግስቲ ንሃይማኖታዊ እምነታት ህዝቢ ኤርትራ ዘኸብር ዓለማዊ ስርዓት እዩ። ኣብ ሃይማኖታዊ ጉዳይ ዜጋታት ድማ ኢዱ ኣይእቱን እዩ። ይኹንምበር ካብቶም ጥሩፍ ሃይማኖታዊ እምነታት ከእትዉ ዝፍትኑ ናይ ደገ ሓይልታት ንሃገር ክከላኸል ግድን እዩ። ኮምሽን መርማሪ

ሰብአዊ መሰላት ክቅበሎ አይደለምን እምበር ኣብ ዝተፈላለዩ መዳኸናት ዓለም ሃይማኖታዊ ውግኣትን ጃምላዊ ህልቂትን ይፍጸም ከምዘሎ ምስጢር ኣይኮነን። ኣብ ኤርትራ ዘሎ ሃይማኖታዊን ሕውነታዊን ስኒትን ምጽውዋርን ድማ ብዘይምግናን ካብ ብዙሓት ሃገራት ምብራቕን ምዕራብን ብኣብነት ዝግለጽ ክውንነት ኤርትራ ዝምስክሮ እዩ። መንግስቲ ነቲ ኤርትራ እትሕበነሉ ሃይማኖታዊ ታሪኻዊ ቅርስቲታት ንምዕቃብ ድማ፡ ነቲ ኣብ እዋን ሓርነታዊ ቃልሲ ብሓይልታት መግዛእቲ ዝዓነወ ኣብያተ ክርስትያናትን መሳጊድን ዳግም ኣብ ምህናጽ ሓገዝ ከምዝህብ ይፍለጥ።

መበል 13:- ሃገራዊ ኣገልግሎት

ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ስልጣኑ ዝፈልጥ ወይ ኤርትራ ሉኣላዊት ሃገር ምዃና ዝፈልጥ ኣይመስልን እዩ። ንሃገራዊ ጸገታ ዝምልከት ከም ሃገራዊ ኣገልግሎት ከይተረፈ ምዝራቡ መዳኸኑ ከምዝሰሓተዩ ዘረድእ። ከይሓፈረ ድማ እዚ ዘሎ ሃገራዊ ኣገልግሎት ምስ ቅቡል ረብሓ ሃገራዊ ምክልኻል ዝኸይድ ኣይኮነን ይብል። (ገጽ 408) ካብዚ ክበርህ ዝኸእል ጉዳይ እንተ ሃልዩ ድማ፡ እዚ ኣብ ኩሉ ደረጃታት ንታሪኻዊ፡ ፖለቲካዊ፡ ወተሃደራዊ፡ ጸገታዊ፡ ቊጠባዊ፡ ማሕበራዊን ባህላዊን ኤርትራ ዘይፈልጥ ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ካብ መንግስቲ ኤርትራ ንላዕሊ ረብሓ ሃገራዊ ምክልኻል ኤርትራ ዝፈልጥ ኮይኑ ምቅራቡ እዩ። ዝኾነ ኮይኑ መርገጺ ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ብኩሉ መለክዒታት ንጹግን ዘይቅቡልን እዩ። ንሓቀኛ ትምክሕታውን መግዛእታውን ኣተሓሳስባ ናይቲ ኮምሽን ድማ የብርህ። እቲ ኮምሽን ኣብ ጸብጻቡ ኤርትራ ትሕቲ ዕድመ ቆልዑ ኣብ ውትህድርና ከም እተኣቱ ምግላጹ፡ ኮነ ኢሉ ንምስሊ ኤርትራን መንግስቲ ኤርትራን ንምጽላም ምዃኑ ዘማትእ ኣይኮነን። ኤርትራ ኣብ ግዜ ሰውራ ይኹን መንግስቲ ቆልዑ ኣብ ውትህድርና ከምዘይእተወትን ከምዘይትኣምነሉን ታሪኻ ዝምስክሮ ሓቂ እዩ። ሕጊ ሃገራዊ ኣገልግሎት ድማ ንጹር ብሩህን እዩ። ካብ ወዲ 18 ዓመት ንታሕቲ ፍጹም ኣይቅበልን እዩ።

መበል 14:- ማሕበራዊ ኣቓውማ ኤርትራ

ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ከም መቐጸልታ ናይቲ ሒዞዎ ዘሎ ሓቂ ናይ ምጥምዛዝ ፖሊስኡ ኣብ ጸብጻቡ ገለ ሕብረተሰብ ኤርትራ መሰሎም ኣይክበርንዩ ክብል ገሊጹ ኣሎ። እዚ ድማ ሓደ ካብ'ቲ ብዙሕ ጸሊም ሓሶታት ናይቲ ኮምሽን እዩ። መንግስቲ ኤርትራ ብዝኸተሎ ምዕሩይ ዝርጋሐ ልምዓት ነቲ ኣብ እዋን መግዛእቲ ኢትዮጵያ ዝያዳ ዝተጎድኦ ከባቢታት ቀዳምነት ብምሃብ ኩሉ ሕብረተሰብ ኤርትራ ኣብ ሽዱሽቲኣን ዘባታት ማዕረ መሰል ከምዘለዎ ዋላ ሓደ ዝስሕቶ የለን። ኣብ ኤርትራ ሃይማኖታዊን ባህላዊን ዓሌታዊን ብዙሕነት ድማ ንስሙር ኤርትራዊ መንነት ዘህብትም ዓቢ ጸጋ እዩ። ብዙሕነት ኤርትራ ኣብ ውሽጢ ስሙር መንነት ድማ ሓደ ካብ'ቲ ኣብ ዘባና ተወዳዳሪ ዘይብሉ ጸጋ እዩ።

መበል 15:- ግዝኣተ ሕጊ

ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ብሓሶትን ምድንጋርን ኤርትራ ብሕጊ ኣይትግዛእንዩ ይብል። እቲ ሓቂ እምበኣር ኮምሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ኣብ ኤርትራ ዘሎ ኣይፈልጦ ክኸውን ኣለዎ ወይ ድማ

አይደለም፤ ማለት እዩ። ኣብ ክልቲኡ ድማ መርገጺኡ ትምክሖቲ ዝግብሎ መደናገሪ እዩ። ከም ዝፍለጥ መንግስቲ ኤርትራ ካብ ጽባሕ ናጽነት ጀሚሩ 176 ሕጋዊ ኣዋጃት ኣውጺኡ ኣሎ። ሚኒስትሪ ፍትሒ'ውን ኣብዚ ቀረባ እዋን ሲቭላውን ገበናውን ሕጊታት ኣውጺኡ ኣሎ። እዚ ድማ ኤርትራ ብሕጊ እትግዛእ ሃገር ምዃና ዘረድእ ጭቡጥ ምስክር እዩ።

መበል 16:- ዓወታት ኤርትራ

ኤርትራ ምስ'ቲ ኩሉ ብውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ልዕሊ ዝተበዩን እገዳን ብምምሕዳር ኣሜሪካን መሓዝቱን መጋበርያታቱን ዘጋጠማ እዉጅን ዘይእዉጅን ቍጠባዊ ኩናትን ነቲ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዝኣወጀ ሚሊንዮም ብዓወት ዛዚማቶ እያ። ነዚ ድማ እቲ ኮምሽን እናሓፈረ ክገልጽ ተቀሲቡ እዩ። እቲ ዝተረጋገጸ ዓወታት ድማ ካብቲ ቀንዲ መሰረታዊ ሰብኣዊ መሰላት እዩ። ንሱ ከኣ:-

- 1- ምድምሳስ ድኽነትን ጥማትን
- 2- ንኩሉ ዜጋ ናይ መባእታ ትምህርቲ ምርግጋጽ።
- 3- ምርግጋጽ ጾታዊ መዓርነት።
- 4- መጠነ ሞት ኣብ ህጻናት ምጉዳል።
- 5- ኣካላዊ ጥዕና ምምሕያሽ።
- 6- ምምካት ኤድስን ዓሶን ካልኦት ቀተልቲ ሕማማትን።
- 7- ምዕቃብ ኣክባቢ።

እዚ ኤርትራ ኣብዚ ዝተጠቐሰ ሰብኣዊ መዳያት ዘረጋገጸቶ ዓቢ ዓወት ንብዙሓት እንኮላይ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዘደነቕ እዩ ነይሩ። ምስጢር ናይ'ዚ ብዙሓት ሃገራት ዓቢ ሓገዝ እናረኸባ ከለዋ ከረጋግጽኦ ዘይከኣላ ኤርትራ ከተረጋግጸ ምኽኣላ፡ እቲ ጉዳይ ካብ እዋን ሰውራ ዕላማታታ ስለዝነበረን ሕጂ ኣብ እዋን ናጽነት ድማ ስለዘሎን ጥራይ እዩ። እዚ ድማ ነቶም ንኤርትራ ዝጸብኡን ዘካፍኡን ወገናት እኹል መልሲ እዩ። ኤርትራ ምእንቲ ሰብኣዊ መሰላት ተቃሊሳን ኣሸሓት ሰማእታት ከፊላን እያ። እዚ ድማ ነቶም ኣብ 20 ሰነ ኣብ ውሽጢ ሃገር ወጻኢን ብክብሪ እንዝክሮም ጀጋኑ ሰማእታትና ዓቢ ህያብ እዩ። ዘጋጥመና ውዲታትን ተጻብኦታትን ዕቤቱ ብዘየገድስ ከኣ ሕድሪ ሰማእታትና ንምፍጻም ከም ወትሩ ድሉዎት ኣሎና።

መበል 17:- ዝተጎበጠ መሬት ኤርትራ

ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ብዛዕባ'ቲ ኢትዮጵያ ጎቢጣ ሒዞቶ ዘላ መሬትና ዋላ ሓንቲ ቃል ብጨቕ ኣይበለን። ከምኡ'ውን ብዛዕባ'ቶም በቲ ኣብ 1998 ኢትዮጵያ ዝወልዓቶ ኩናት ዝተመዘበሉን ናብ ዓዶምን መሬቶምን ዝምለስሉ መዓልቲ ብትዕግስቲ ዝጽበዩን ዘለዉ ኤርትራውያን ኣይተዛረበን። እቲ ጉዳይ ከም ሰብኣዊ መሰል ኣይተራእየን ማለት እዩ። ጎበጣ ኢትዮጵያ ንሉኣላዊ መሬት ኤርትራ ድማ ከም ግህሰት ንኣህጉራዊ ሕግታትን ውዕላትን እንኮላይ ንቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ኣይተራእየለን ማለት እዩ።

መበል 18:- ጉዳይ ዶብ

ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት፡ ኤርትራን ኢትዮጵያን ጉዳይ ዶብ ብዲፕሎማሲያዊ ኣገባብ ንክፈትሓ ኣህጉራዊ ማሕበረሰብ ክሕግዝን ተላብዩ። (ገጽ 458)

- 1- ኮምፕሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ጉዳይ ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ኮምፕሽን ምምልካት ዶብ ብ13 ሚያዝያ 2002 ብዘውጽኦ ውሳኔ ሓንሳብን ንሓዋሩን ከም ዝተወደኦ ዝፈልጥ ኣይመስልን ወይ ክፈልጥ ኣይደለየን። ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ብቪርቲዎል ምምልካት ካርታታትን ተሳኢሉ እዩ። ዕማም ኮምፕሽን ምምልካት ዶብ'ውን ተወዲኡ ናይ መጨረሲታን ጸብጻቡ ብ7 ጥሪ 2008 ናብ ዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ባንኪ ሞን ብምሕላፍ ጠቅሊሉ ወጺኡ እዩ። ሕጂ ተሪፉ ዘሎ ምቕባል ኢትዮጵያ ንውሳኔ ኮምፕሽን ዶብን ካብቲ ጎቢጣ ሒዛቶ ዘላ መሬት ኤርትራ ምውጻእን ጥራይ እዩ። ባይቶ ጸጥታ ብግደኡ ብመሰረት ስምምዓት ኣልጀርስ ንመንግስቲ ኢትዮጵያ ካብ መሬት ኤርትራ ንክወጽእ ከስገድድን ከምኡ ድማ ኣብ'ቲ ኣብ ዓንቀጽ 14(ሀ) ናይ'ቲ ብ18 ሰነ 2000 ኣብ መንጎ ክልቲኦን ሃገራት ዝተኸተመ ስምምዕ ምቁራጽ ተጻብኦታት ኣንጻር ኢትዮጵያ ብመሰረት ምዕራፍ ሸውዓተ ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣድላዩ ስጉምቲ ክወስድን እዩ።
- 2- እቲ ብኮምፕሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ዝቐረበ: “ንኤርትራ ኢትዮጵያን ጉዳይ ዶብ ብዲፕሎማሲያዊ መገዲ ንክፈትሓ ምሕጋዝ ዝብል: ነቲ ብ12 ታሕሳስ 2000 ዝተኸተመ ስምምዕ ሰላም ኣልጀርስ ብቅሉዕ ዝግህስ እዩ። ከምኡ ድማ ነቲ ብ13 ሚያዝያ 2002 ዝወጸ ውሳኔ ኮምፕሽን ምምልካት ዶብ ዘፍርስ እዩ። ስለዚ ድማ ብመሰረት ስምምዕ ሰላም ኣልጀርስ ለበዋ ኮምፕሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ብሕጊ ፍሩስ: ብፖለቲካ ድማ ዘይቅቡል እዩ።

መበል 19:- ኣካይዳ ኮምፕሽን ኣብ ስራሖ

- 1- ኮምፕሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ኣብ ምድላው ጸብጻቡ ኣብ ናይ 550 መንነቶም ዘይፍለጥ ሰባት ምስክርነት ከም ዝተመርኮሰ ይሕብር። ብኣንጻሩ ድማ ምስ 200 ካብ ውድባት ማሕበረ ኮማት ኤርትራ ብዛዕባ ሰብአዊ መሰላት ኣብ ኤርትራ ብዝምልከት ምርኻብን ምምይያጥን ኣብዩ።
- 2- መብዛሕትኡ'ቲ ኮምፕሽን ዝረኸበ ምስክርነት ካብተን ምስ ኤርትራ ጽልኢ ዘለወን ሃገራት ከም ኢትዮጵያን ጂቡቲንዮ ኣኪብዎ።
- 3- ኮምፕሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት: ኣብ ጸብጻቡ ንኩባንያታት ዕደና: ከይተራኸበንን ከይተወከሰንን ናይ ሓሶት ክሲታት ብምቕራብ ዒላማ ገይሩዎን። ከም ዝፍለጥ ገለ ካብዘን ኩባንያታት እዚኣተን ንጸብጻባት ካልኣት ኣሰር ናይ'ቲ ኮምፕሽን ዝሓዛ ውድባት ተጠበቐቲ ሰብአዊ መሰላት ብተደጋጋሚ ብትሪ ነጺገንኦ እዩን።
- 4- ኮምፕሽን መርማሪ ሰብአዊ መሰላት ነቲ ብሪጣንያ ደንማርክን ፊንላንድን ብዛዕባ ኤርትራን ሃገራዊ ኣገልግሎትን ካብ ክውንነታዊ ባይታ ዘዳለውኦ ጸብጻብ ኩሉ ዝረኸበ ኣብ ኢንተርነት ዝተዘርግሖ ክነሱ ምስቲ ክበጽሖ ዝደሊ ዕላማ ስለዝጻረር ክርእዮ ኣይመረጸን። ምክንያቱ እቲ ዝደልዮ ጠመተ ዓለም ካብ'ቲ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ብቁጽሪ 1907ን 2023ን ብባይቶ ጸጥታ ዝተበየነ እገዳ ብሓደ ወገን: ካብቲ ኢትዮጵያ ኮምፕሽን ምምልካት ዶብ ድሕሪ ምውሳኔ ጎቢጣ ሒዛቶ ዘላ መሬት ኤርትራ ድማ ባይታ ካልእ ንምጥዋይን ከምኡ ድማ ብዛዕባቶም ናብ'ቲ ዝተጎበጠ ዓዶም ንክምለሱ ብሃንቀውታ ዝጸበዩ ዘለዉ ኩናት ዘመዛበሎም ኣሸሓት ኤርትራውያን ንክይዛረቡን እዩ።

- 5- ኩሉ'ቲ ቦቲ ኮምሽን ዝቐረበ ናይ ሓሶት ጸብጻባት ካብ ናይ ሓሶት ጸብጻባት ሚኒስትሪ ጉዳያት ወጻኢ ኣሜሪካ ዝተቐድሐን ኣህጉራዊ ውድብ ሰብኣዊ መሰላት ዝደጋግሞን ተጣብቂ ውድብ ሰብኣዊ መሰላት ዘኾምስዎን ውድብ ብዘይደብ ዝሓየኹን እዩ። እዚ ጸብጻባት'ዚ ከኣ ኣንጻር ኤርትራ ብዝቀንጠ ሕሳባት ካብ ኤርትራ ወጻኢ ምስ ክውንነት ኤርትራ ብዝጸረጸ ኣቐዲሙ ዝተዳለወ እዩ። ኣዳለውቱ ንባዕሎም ዋላ ትንፈር እምበር ጤል'ያ እዮም ዝብሉ።
- 6- እቲ ዕላማ ወድዓዊ ጸብጻብ ንምቕራብ ስለዘይነበረ እቲ ኮምሽን ኣብ ምድላዉ ሌላን ጉሌላን ይገብር ነይሩ። ንዝኾነ ዝረኸቦ ሓበሬታውን ክጸርዮ ኢሉ ኣይፈተንን። ኣብ ባይታ ዘሎ ሓቂ ጠዊኻ ጉጉይ ጸብጻብ ብምቕራብ ኣንጻር ኤርትራ ብውድብ ሕቡራት ሃገራት ዓማጺ ውሳኔ ንምሕላፍ እዩ።

መበል 20:- ታሪኻዊ ተጻብኦ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ንኤርትራ እንታይ'ዩ ዕላማኡ!!?

ኣብ መጨረሻ ተሪፉ ዘሎ እምበኣር መልሲ ናይ'ዚ ንገላ ከጨንቆ ዝኸእል ታሪኻዊ ተጻብኦ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣንጻር ኤርትራ እንታይ'ዩ ዕላማኡ!!? ዝብል እዩ። እቲ መልሲ ብሓጺሩ፡ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ንባዕሉ ንኤርትራ ዝጸባእ ውድብ ኣይኮነን። ነዛ ሓቂ፡ ኣህጉራዊ ፍትሒ ሕጋዊ መካዘኑ ክሕዝ፡ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ፍትሒ፡ ሰላም፡ ቅሳነትን ብልጽግናን ዘሎ ባህሪታት ዓለምን ሃገራትን ዘንጸባርቑ ውድብ ክኸውን፡ ጥራይ እትደሊ ኤርትራ ክጸባእ ኣይከእልን እዩ። ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣሜሪካ ጂኦ ፖለቲካውን ጂኦ እስትራቴጂያውን ዕላማታት ንምትግባር ኣብ ዝደለዮ ግዜን ቦታን ከም ድላይ እትዝውሮ ካብ ኮነ ግን እንታይ ክግብር ይከእል!!? ኣሜሪካ ከምቲ ብ20 መጋቢት 2003 ኣብ ልዕሊ ዒራቕ ዝፈጸመቶ ወራር ድማ፡ ኣብ ዝደለዮ ግዜ ንውድብ ሕቡራት ሃገራት ረጊጸ ዘድልያ ካብ ምፍጻም ዝግባታ የለን። ትካል ስለያ ኣሜሪካ ብዘዳለዎ ናይ ሓሶት ጸብጻብ ስርዓት ዒራቕ ኣዕናዊ ኣጽዋር ኣለዎ ተባሂሉ። ዒራቕ ምስ ዓነወት ግን ፖለቲካዊ ሓሶት ኣሜሪካ ተቃሊዑ። ኣዕናዊ ኣጽዋር ኣብ ዒራቕ ኣይጸንሐን። ምስዚ ኩሉ ግን ተኸታተልቲ ስርዓታት ምምሕዳር ኣሜሪካ ካብ ሕሉፍ ተመኩሮ ዒራቕ ገና ኣይተማህሩን። ብመገዲ ትካላቶም ንዕኡም ብዘገልግላ ካልኣት ውድባትን ትካላትን ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ኣቢሎም ድማ ኣብ ኤስያን ኣፍሪቃን ዕንወትን ፍንውነትን ንምፍጣር ገና ናይ ሓሶት ጸብጻባት ይምህዙን ይስንዑን ኣለዉ። ሕማቕ ታሪኽ ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ጉዕዞኡን ክፈልጥ ንዝደሊ ድማ ኤርትራ ሎሚ ይኹን ትማሊ ጭቡጥ ኣብነት እዩ። ገላ ካብኡ፡

- 1- ውሳኔ ፈደራላዊ ሓድነት ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ሕቡራት መንግስታት ኣሜሪካ ኣብ 1950 ብመገዲ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዘስገደዶ እዩ። ነዚ ከኣ ሚኒስትር ጉዳያት ወጻኢ ዝነበረ ጆን ፎስተር ዳላስ መስኪሩዎ እዩ።
- 2- ውሳኔ እገዳ ቁጽሪ 1907ን 2023ን ኣንጻር ኤርትራ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብመሰረት ዓንቀጽ ሽውዓተ ዘስገደዶ ዘይኮነስ፡ ከምቲ ኣቐዲሙ ዝተገልጸ ወኪል ዋሽንግቶን ኣብ ባይቶ ጸጥታ ዝነበረት ኣምባሳደር ሱዛን ራይስ ከም ዝመስከረቶ ብኣሜሪካ ዝተሰገደደ እዩ።
- 3- ውሳኔ ኮምሽን ምምልካት ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ገና ኣብ ባይታ ኣይተተግበረን ኣሎ። ሓይልታት ኢትዮጵያውን ካብ'ቲ ጎቢጡ ሓዚዎ ዘሎ መሬት ኤርትራ ኣይወጸን። ውድብ ሕቡራት ሃገራት ድማ ኣብ ልዕሊ ኢትዮጵያ ውሳኔኡ ከስገድድ ዓቕሚ የብሉን። ምክንያቱ ምምሕዳር ኣሜሪካ ኣብ'ቲ ናይ መጨረሻታን ቀያዲን ውሳኔ ኣፍ ደገ ዘተ ክኸፍት ስለዝደለየ። ነዚ ሓቂ'ዚ ከኣ

ወኪል ዋሽንግቶን ኣብ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዝነበረ ጀን ቦልቶን ድሕሪ መዝነቱ ምግዳፉ ኣብ 2007 ኣብ ዘውጽኦ “ ኢድ ምሃብ ምርጫ ኣይኮነን” ዝብል መጽሓፉ ገሊጽዎ ኣሎ። ንሱ ተሓጋጋዚት ሚኒስትሪ ጉዳያት ወጻኢ ኣሜሪካ ኣብ ጉዳይ ኣፍሪቃ ዝነበረት ጃንዳይ ፍረዘር፡ ኣብ ውሳኔ ኮምሽን ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ዘተ ንምኽፋት ክጽዕር ከም ዝሓተተቶ፡ እቲ ጉዳይ ግን ዋላ ሓደ ከእምነሉ ዘይክእል ዘይቅቡል ስለዝኾነ ከም ዝነጸጋ ሓቢሩ።

4- ምምሕዳር ኣሜሪካ ብሰንኪ’ቲ ኣብ ጉዳይ ሰብኣዊ መሰል ኣብ ውሽጢ ኣሜሪካ ይኹን ኣብ ላቲን ኣሜሪካ፡ ኤስያ፡ ማእከላይ ምብራቕን ኣፍሪቃን ዝፈጸሞ ጸሊም ታሪኽ ብዛዕባ መሰል ወዲ-ሰብ ድሕሪ ኩሉ ክዛረብ ዘለዎ ክነሱ፡ ኩሉ’ቲ ኣንጻር ኤርትራ ዘካየዱ ውዲታት ምስ ፈሸለ፡ ሎሚ ከምቲ ንኮሚተ እገዳን ተቆጻጻሪ ጉጅለ ሶማልን ኤርትራን ውሳኔ ቁጽሪ 1907ን 2023ን ኣብ ምሕላፍ ዝተጠቐመሎም ንባይቶ ሰብኣዊ መሰል ውድብ ሕቡራት ሃገራት ካልእ ውሳኔ እገዳ ኣንጻር ኤርትራ ንምሕላፍ ክጥቀሙ ይፍትን ኣሎ። ስለዚ ከኣ ኮምሽን መርማሪ ሰብኣዊ መሰላት ኣብ ኤርትራ ነቲ ተቆጻጻሪ ጉጅለ ሶማልን ኤርትራን ዘተኸተሎን ድሓር ግን ዕላማኡ ምስ ወቅዕ ሓሶት ምዃኑ ዝተኣመነሉን ካብቲ ዝሰዓበ ጸብጻቡ ዝሰረዘን ናይ ሓሶትን ምድንጋርን እስትራተጂን ሜላን ምድጋሙ ዘገርም ኣይኮነን። ውድብ ሕቡራት ሃገራት ነቲ ተስፋ ዘይብሉ መርገጺኡ እንተ ድኣ ዘየስተብሃልሉ ድማ እቲ ዝሓለፈ ፍሹል ሲናርዮ ክድገም ተኸእሎ ኣሎ። እዚ ግን ናይ ምስትብሃል ዓቕሚ ምስ ዝህልዎ ጥራይ እዩ። እንተኾነ ግን ህልዊ ኩነታቱ ካብ ዓለባ ሳሬት ዝኸፍአዩ ዘሎ።

25 ሰኔ 2015

ትርጉም ዑቕባስላስ መሓሪ (ወዲ-ቀሺ)